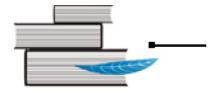

Дарогі ведаў і духоўнасці

Інфармацыйна-метадычнае выданне

Дарогі ведаў і духоўнасці

Інфармацыйна-метадычнае выданне

Віцебск, 2017

УДК 021:31

ББК 78.34

Д 20

Складальнікі: *Н. А. Пугачова, Т. А. Балабух*

Рэдакцыйная калегія: *В. М. Камендантава* (адказны рэдактар)

Адказны за выпуск *Т. М. Адамян*

Дарогі ведаў і духоўнасці... : інфармацыйна-метадычнае выданне / ДУ “Віцебская абласная бібліятэка імя У. І. Леніна”, Аддзел бібліятэказнаўства ; [складальнікі: Н. А. Пугачова, Т. А. Балабух]. – Віцебск, 2017. – 58 с. : іл.

Інфармацыйна-метадычнае выданне ўключае матэрыялы аб арганізацыі і правядзенні Дзён беларускага пісьменства, інфармацыю аб айчыннай выдавецкай прадукцыі, якая была адзначана ў рамках нацыянальнага конкурсу “Мастацтва кнігі”. У выданні знайшлі адлюстраванне канцэпцыя стварэння бібліятэчнай экспазіцыі (да 500-годдзя беларускага кнігадрукавання), лепшыя сцэнарныя распрацоўкі апошняга часу з перыядычных выданняў, спасылкі на літаратуру і інтэрнэт-крыніцы па тэме.

Дапаможнік прызначаны для бібліятэчных работнікаў, а таксама тых, хто цікавіца вывучэннем гісторыі беларускага пісьменства і кнігадрукавання.

© ДУ “Віцебская аблесная бібліятэка імя У. І. Леніна”, 2017

ДАРОГІ ВЕДАЎ І ДУХОЎНАСЦІ

Інфармацыйна-метадычнае выданне

Складальнікі: **Пугачова Наталля Аляксандраўна, Балабух Таццяна Анатольеўна**

Адказны за выпуск *Т. М. Адамян*
Камп'ютарная вёрстка *А. В. Юпатавай*
Мастак *К. В. Стральцова*

Надрукавана на ксераксе ДУ “Віцебская аблесная бібліятэка імя У. І. Леніна”
210601, г. Віцебск, вул. Леніна, д. 8а
E-mail: metodic@vlib.by, vlib@vlib.by

ЗМЕСТ

ДЗЕНЬ БЕЛАРУСКАГА ПІСЬМЕНСТВА	4
СТАЛІЦЫ ДУХОЎНАГА ШЛЯХУ	6
НАЦЫЯНАЛЬНЫ КОНКУРС “МАСТАЦТВА КНІГІ”	13
МУЗЕЙ БЕЛАРУСКАГА КНІГАДРУКАВАННЯ	26
САЦЫЯКУЛЬТУРНАЯ ДЗЕЙНАСЦЬ: прыкладныя формы бібліятэчных мерапрыемстваў	28
“КНІЖНАЯ КУЛЬТУРА БЕЛАРУСІ”: бібліятэчная экспазіцыя да 500-годдзя беларускага кнігадрукавання	32
СЦЭНАРНЫЯ РАСПРАЦОЎКІ	36
Свята беларускага пісьменства: гульня (X–XI класы)	36
Вытокі беларускага пісьменства: інтэлектуальны аўкцыён	44
ЛІТАРАТУРА	53
ДАДАТКІ	56
Дадатак 1. Банеры	56
Дадатак 2. Афішы	57

ДЗЕНЬ БЕЛАРУСКАГА ПІСЬМЕНСТВА

Дадатак 2

Кожны год беларусы аддаюць даніну павагі продкам, якія стваралі фундамент беларускага пісьменства і адукацыі.

Дзень беларускага пісьменства – адно з найбольш яркіх і культурных святаў Рэспублікі Беларусь, якія адзначаюцца на высокім дзяржаўным узроўні. Яно прымеркавана да дня выходу першай друкаванай кнігі на тагачаснай беларускай мове – Псалтыра, здзеісненым Францыскам Скарынам 6 жніўня 1517 года ў Празе. Традыцыйна свята праводзіцца ў гарадах рэспублікі, якія з'яўляюцца гістарычнымі цэнтрамі культуры, навукі, літаратуры і кнігадрукавання. Упершыню яно адбылося ў 1994 годзе ў Полацку.

Штогод Беларусь выбірае горад, які будзе прымаць у сябе беларускіх пісьменнікаў і дзеячаў культуры. Сёння сталіцамі Дня беларускага пісьменства выступілі ўжо больш за 20 населеных пунктаў.

За час свайго існавання Дзень беларускага пісьменства стаў па-сапраўднаму нацыянальным святам.

Напярэдадні Дня беларускага пісьменства штогод праводзіцца “круглы стол” з удзелам замежных паэтаў і пісьменнікаў, аганізатарамі якога з'яўляюцца РВУ “Літаратура і Мастацтва”, выдавецтва “Беларуская Энцыклапедыя імя П. Броўкі” і Міністэрства інфармацыі.

Традыцыйна Нацыянальная акадэмія навук Беларусі праводзіцца навукова-практычна канферэнцыя, у якой прымаюць удзел супрацоўнікі Інстытута мовазнаўства імя Я. Коласа, Інстытута літаратуры імя Я. Купалы, Інстытута гісторыі, Інстытута мастацтвазнаўства, этнографіі і фальклору імя К. Крапівы, іншых навуковых установ нашай краіны.

З ліку важнейших мерапрыемстваў Дня беларускага пісьменства – урачыстая цырымонія ўзнагароджвання пераможцаў Рэспубліканскага конкурсу на лепшы твор у галіне паэзіі, прозы, драматургіі, заснавальнікамі якога з'яўляюцца грамадскае аб'яднанне “Саюз пісьменнікаў Беларусі”, Міністэрства інфармацыі Рэспублікі Беларусь.

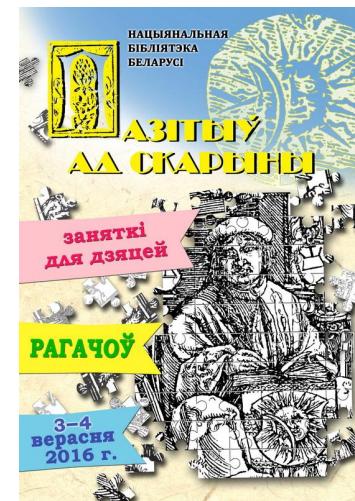
У рамках Дня беларускага пісьменства Міністэрствам інфармацыі праводзіцца Фестываль кнігі і прэсы, на якім працуюць кніжныя выставачныя павільёны, тэматычныя кніжныя пляцоўкі, экспазіцыі рэспубліканскіх і рэгіональных друкаваных СМИ. Праводзіцца презентациі кніг і выдавецтваў, перыядычных выданняў, арганізуюцца выступленні мастацкіх калектываў і беларускіх выканануццаў.

Састаўной часткай Дня беларускага пісьменства традыцыйна з'яўляецца рэспубліканская навукова-асветніцкая экспедыцыя “Дарога да Святынія”, у якой прымаюць удзел працоўнікі творчай і навуковай інтэлігенцыі, духовенства. Экспедыцыя праходзіць па гарадах і вёсках некалькіх рэгіёнаў краіны і завяршае свой шлях у сталіцы правядзення свята.

Штогод, вандруючы на розных мясцінах, Дзень беларускага пісьменства актыўізуе ўвагу на спазнанні сваіх вытокаў, каранёў, дае магчымасць адчуваць сябе далучанымі да агульнай справы, якой жыве ўся

АФІШЫ

(прыклады афармлення афіш да масавых мерапрыемстваў)

Прыклад плаката, распрацаванага УК “Цэнтралізаваная бібліятэчная сістэма дзяржаўных публічных бібліятэк г. Магілёва”

ДАДАТКІ

Дадатак 1

БАНЕРЫ

(прыклады афармлення банераў да Дня беларускага пісьменства на афіцыйных сайтах)

Банеры, распрацаваныя мастакам сектара сацыякультурнай дзейнасці і маркетынгу Віцебскай абласной бібліятэкі

Банер, размешчаны на афіцыйным сайце перыдычнага выдання "Полацкі веснік"

<http://www.pvestnik.by/>

краіна.

Свята беларускага пісьменства, як усялякая дзея, мае пачатак і канец. Але ў тых мясцінах, дзе яно разгортвалася, застаюцца помнікі і памятныя знакі. Так, урачыста адкрыты помнік Пятру Мсціслаўцу (Мсціслаў, 2001), Сімяону Полацкаму (Полацк, 2003), Кірылу Тураўскаму (Гомель 2004), святому Елісею Лаўрышскаму (вёска Лаўрышава каля Навагрудка, 1996), Канстанціну Тызенгаўзу (Паставы, 2006), Сямёну Зорычу (Шклов, 2007), літары “Ў” (Полацк, 2003). У Барысаве да 15-годдзя святкавання Дня беларускага пісьменства адбылося адкрыццё помніка прызу Нацыянальнага конкурсу – “Залаты фаліянт”, а таксама мемарыяльнай дошкі Івану Каладзееву. У 2007 палаchanе ўстанові помнік Усяславу Чарадзею, а ў 2009 ў Смаргоні быў ўстаноўлены помнік Францішку Багушэвічу. Гісторыя працягваецца...

СТАЛІЦЫ ДУХОЎНАГА ШЛЯХУ

Храналогія правядзення Дзён беларускага пісьменства

1994, 2003 – Полацк (Віцебская вобласць)

Першым свята прымаў велічны старажытны горад Полацк, які стаў сталіцай Дня беларускага пісьменства ўжо двойчы – у 1994 і 2003 гадах, а ў 2010 годзе – культурнай сталіцай Беларусі. Першае згадванне Полацка ў “Аповесці мінулых гадоў” датуецца 862 годам. Тут – зямля выбітных асветнікаў, зямля, якая дала свету Еўфрасінню Полацкую, Сімёна Полацкага, Францыска Скарыну, што ўпершыню выдаў на царкоўна-славянскай мове ў беларускай рэдакцыі 23 кнігі “Біблія”. Не выпадкова ў горадзе з багатым мінулым адкрыта мноства музеяў, сярод якіх і Музей гісторыі кнігадрукавання.

1995, 2004 – Тураў (Гомельская вобласць)

Тураў меў гонар двойчы стаць сталіцай Дня беларускага пісьменства. Гэта адзін са старажытных цэнтраў пісьменства, які ўпершыню ўпамінаецца ў Лаўрэнцеўскім летапісе ажно ў 980 годзе.

сцэнарый свята / В. Шагойка // Праклеска. – 2012. – № 7. – С. 47–50.

39. Янушэвіч, Н. М. Свята Кнігі і Слова / Н. М. Янушэвіч // Выхаванне і дадатковая адукацыя. – 2013. – № 8. – С. 35–37.

40. Ярмашук, Л. Беларуская мазаіка : інтэрактыўная гульня / Л. Ярмашук // Роднае слова. – 2015. – № 8. – С. 73.

Інтэрнэт-рэсурсы

1. Гнілазуб, В. Сталіцы Дня беларускага пісьменства [Электронны рэсурс]. – Рэжым доступу: <http://belniva.sb.by/2012-god-knigi/article/stal-tsy-dnya-beloruskaga-p-smenstva.html>. – Дата доступу: 01.08.2016.

2. Дзень беларускага пісьменства [Электронны рэсурс]. – Рэжым доступу: http://www.belarus.by/by/about-belarus/culture/den_bel_pism_bel. – Дата доступу: 21.01.2017.

3. Інфармацыйна-метадычныя матэрыялы да правядзення Дня беларускага пісьменства [Электронны рэсурс]. – Рэжым доступу: <http://www.moiro.by/1/2016.08/24/%D0%94%D0%B7%D0%BC%D0%BD%D1%8C%D0%BF%D1%96%D1%81%D1%8C%D0%BC%D0%BC%D0%BD%D0%BD%D0%BD%D0%BD%D1%81%D1%86%D1%96.pdf>. – Дата доступу: 21.01.2017.

4. Методыческие рекомендации по проведению в учреждениях общего среднего образования 1 сентября первого урока и мероприятий, посвященных Дню знаний и Дню белорусской письменности [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://edu.gov.by/page_26461. – Дата доступа: 21.01.2017.

5. Пазакласныя мерапрыемствы, прысвечаны беларускай мове [Электронны рэсурс]. – Рэжым доступу: <http://www.nastaunik.info/school-fest/scenario/9047>. – Дата доступу: 21.01.2017.

6. У Нацыянальной бібліятэцы презентавалі энцыклапедычнае выданне “Францыск Скарына” [Электронны рэсурс]. – Рэжым доступу: http://www.tvr.by/bel/news/kultura/v_natsionalnoy_biblioteke_belarusi_prezentovali Entsiklopedicheskoe_izdanie frantsisk skorina/. – Дата доступу: 21.01.2017.

Спасылкі

1. Міністэрства інфармаціі Рэспублікі Беларусь – www.mininform.gov.by/ru/pismen-ru

2. Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь – www.edu.gov.by

3. Нацыянальны адукацыйны партал – www.adu.by

4. Нацыянальная бібліятэка Беларусі – www.nlb.by

5. Belarus.by – www.belarus.by/by/about-belarus/famousbelarusians

6. Полацкі музей беларускага кнігадрукавання – <http://museums.by/fotoreportazhi/polockijmuzej-belorusskogo-knigopechataniya.html>

7. Роднае слова – <http://www.rs.unibel.by/>

20. **Рафеева, М.** Дзень пісьменства ў Рагачове – бібліятэчна частка свята / М. Рафеева // Бібліятэчны свет. – 2016. – № 5. – С. 11–12.

21. **Саверчанка, І.** Рannі помнік прыгожага пісьменства Беларусі / І. Саверчанка // Роднае слова. – 2008. – № 1. – С. 11–14.

22. **Слова** пра славянскія плямёны, іх звычай і пісьменства // Роднае слова. – 2008. – № 1. – С. 14–16.

23. **Шавыркін, М.** У беларускага слова – свята / М. Шавыркін // Праlesка. – 2009. – № 8. – С. 55–56.

24. **Янушэвіч, Н. М.** Свята Кнігі і Слова. 1 верасня Дзень беларускага пісьменства / Н. М. Янушэвіч // Выхаванне і дадатковая адукацыя. – 2013. – № 8. – С. 35–37.

Сцэнарныя матэрыялы

25. **Батура, Т. А.** Свято друкаванага слова : гульня-падарожжа / Т. А. Батура // Беларуская мова і літаратура. Серыя “У дапамогу педагогу”. – 2015. – № 8. – С. 50–54.

26. **Гізіцкая, Н. А.** Віктарына “Што? Дзе? Калі?” : да Дня беларускага пісьменства / Н. А. Гізіцкая // Пачатковое навучанне: сям’я, дзіцячы сад, школа. Серыя “У дапамогу педагогу”. – 2013. – № 7. – С. 75–76.

27. **Гудко, Н.** Духоўная кніга – крыніца вялікай мудрасці / Н. Гудко // Бібліятэка прапануе. – 2014. – № 8. – С. 4–7.

28. **Жураўлёва, С. І.** “Шануйце роднае слова!” : літаратурна-музычная кампазіцыя / С. Жураўлёва // Роднае слова. – 2012. – № 9. – С. 74–75.

29. **Зелянко, С. В.** Як ты сэрцу майму міла, дарагая Беларусь! : сцэнарый патрыятычна-выхаваўчага мерапрыемства да Дня беларускага пісьменства / С. В. Зелянко // Пачатковая школа. – 2009. – № 8. – С. 18–20.

30. **Міхно, М.** “Праз смугу стагоддзяў дайшло да нас слова...” : завочнае падарожжа па гарадах, дзе праходзілі Дні беларускага пісьменства / М. Міхно, С. Цвірко // Роднае слова. – 2011. – № 8. – С. 67–74.

31. **Петрашкевіч, М.** Свята беларускага пісьменства : гульня / М. Петрашкевіч // Роднае слова. – 2015. – № 8. – С. 65–68.

32. **Сачанка, А.** Свята беларускага слова : нашчадкі дрыгавічоў і радзімічаў / А. Сачанка // Праlesка. – 2010. – № 8. – С. 2.

33. **Слова**, вылітае з бронзы : сцэнарый мерапрыемства, прысвечанага Дню беларускага пісьменства // Роднае слова. – 2009. – № 8. – С. 62–65.

34. **Собаль, Л.** Напісанае застаецца : сцэнарый пазакласнага мерапрыемства / Л. Собаль // Роднае слова. – 2011. – № 8. – С. 75–76.

35. **Сярнова, В.** Краса і гонар Быхаўскага краю : сцэнарый гістарычнага падарожжа да Дня беларускага пісьменства ў Быхаве / В. Сярнова // Бібліятэка прапануе. – 2013. – № 8. – С. 15–20.

36. **Тыдзень** беларускага пісьменства ў Бярозе : метадычныя рэкамендацыі // Бібліятэка прапануе. – 2009. – № 7. – С. 17–23.

37. **Шагойка, В.** Пакланіся добрым людзям : сцэнарый свята / В. Шагойка // Праlesка. – 2010. – № 8. – С. 3–5.

38. **Шагойка, В.** “Твая зямля, твая Радзіма названа светла...” :

Сапраўдны ўзор рукапісу XI стагоддзя – Евангелле, знайдзенае ў 1865 годзе ў Тураве, захоўваецца ў Віленскай публічнай бібліятэцы. Глыбінная мясцовая фігура – вядомы дзеяч усходнеславянскай культуры, пісьменнік, прамоўца, філосаф і асветнік епіскап Кірыла Тураўскі. Хаця пра Тураўскага Залатаслова вядома няшмат, але да нас дайшла вялікая колькасць яго пропаведзяў, малітваў-павучанняў, канонаў. Святкаванні Дня беларускага пісьменства разгарнуліся і ў знакамітай Любчы, дзе ў XVII стагоддзі дзейнічала друкарня, якая выпускала хрысціянская і свецкая кнігі.

1996 – Навагрудак (Горадзенская вобласць)

Навагрудак увайшоў у нашу гісторыю як першая сталіца Вялікага Княства Літоўскага, як горад, дзе зарадзілася беларуская дзяржаўнасць. На навагрудскай зямлі было створана Лаўрышаўскае Евангелле – у Лаўрышаўскім манастыры. Сусветна вядомая і бібліятэка шляхетнага роду Храптовічаў, якая існавала ў маёнтку Шчорсы. Даследчыкі творчасці Адама Міцкевіча кажуць, што ў згаданай бібліятэцы паэт зброяў матэрыял да паэм “Конрад Валенрод”. Тут, у Шчорсах, пісалася паэма “Гражына”. Дарэчы, Адам Міцкевіч таксама мясцовы – нарадзіўся на хутары Завоссе на Навагрудчыне, а вёску Літоўку ўславіў у паэмэ “Гражына”:

...Не знайдзецца сягоння ў Навагрудской гміне

Ніводзін, хто не знаў бы песні аб Гражыне,

Бо й дудары пяюць, і паўтараюць дзеўкі...

А месца бітвы той цяпер завуць Літэўкі.

Ды і знакамітае возера Свіцязь трапіла на старонкі кніг дзякуючы Адаму Міцкевічу і Яну Чачоту.

1997 – Нясвіж (Мінская вобласць)

Эстафету свята прыняў Нясвіж у 1997 годзе. Горад быў абрани не выпадкова, паколькі тут здаўна віравала культурнае жыцце. У Нясвіжы дзейнічала адзін з лепшых у Еўропе тэатраў – Радзівілаў. Князі спрыялі і развіццю кнігадрукавання. У 1562 годзе адкрыта Нясвіжская друкарня, у якой выйшлі ў свет працы філосафа і гуманіста Сымона Буднага. Выдадзены ім знакаміты “Катэхізіс” – першая беларускамоўная кніга на тэрыторыі сучаснай Беларусі, надрукаваная кірлічным шрыфтом. Нясвіжцы ўвекавечылі імя Сымона Буднага ў бронзе. У 1982 годзе адбылося адкрыццё помніка. Ва ўзнятай руцэ Буднага – кніга з эмблемай сонца – сімвалам святла і ведаў. Візітука і знакаміты турыстычны цэнтр горада – Нясвіжскі замак – унесены ў спіс аб'ектаў Сусветнай спадчыны ЮНЕСКА.

1998 – Орша (Віцебская вобласць)

У 1998 годзе цэнтрами свята пісьменства і асветы стала Орша. Гораду ёсць чым ганарыцца. Напрыклад, найважнейшае ўкладанне ў гісторыю кнігадрукавання – праца асветніка XVII стагоддзя Спірыдана Собаля, стваральніка буквара. Заснаваная ім пад Оршай Куцеінская

друкарня стала цэнтрам беларускага кірылічнага кнігадрукавання. Адна з цікавых старонак гісторыі Оршы – Аршанскае Евангелле, рукапісны помнік канца XII – пачатку XIII стагоддзя. Знойдзена ў Оршы ў 1812 годзе. Праславіў горад і Уладзімір Караткевіч, які тут нарадзіўся і потым нават настаўнічаў. Караткевіч прысвяціў малой радзіме верш “Орша”:

Як толькі цёмнаю ноччу

Вочы свае закрываю,

Адразу я Оршу бачу

З яе няяркай красой...

Таму і люблю я Оршу

Першым вялікім каханнем,

Якое не знікне, пэўна,

Нават з майм жыщём.

1999 – Пінск (Брэсцкая вобласць)

Пінск лічыцца адным з гістарычных і культурных цэнтраў Палесся. Вядомы па Іпацьеўскім летапісе. Тут у першай палове XVIII стагоддзя езуіты стварылі друкарню і выпускалі хрысціянскую і свецкую літаратуру на лацінскай і польскай мовах, а ў XVII–XVIII стагоддзях пры езуіцкім калегіуме працаваў школьны тэатр. У 1912–1914 гадах працаваў настаўнікам у прыходскай школе ў Пінску Якуб Колас. Пакінуў тут свой след Напалеон Орда – беларускі літаратар і кампазітар, музыкант, мастак. А беларуская паэта Яўгенія Янішчыц нарадзілася ў вёсцы Рудка Пінскага раёна. Знакамітая людзі ў розныя часы пабывалі на пінскай зямлі, пакінуўшы ў сваіх творах успаміны аб Пінску – Дунін-Марцінкевіч, Глінка, Гумілёў, Колас, Караткевіч, Тургенеў, Купрын, Блок.

2000, 2014 – Заслаўль (Заслаўе, Мінская вобласць)

Заслаўе таксама пусціла глыбокія карані ў гісторыі нашай сінявокай краіны. Горад узік у канцы X стагоддзя. Заснаваны кіеўскім князем Уладзімірам. Старажытны горад атрымаў назуву ў гонар князя Ізяслава – сына знакамітай полацкай князёўны Рагнеды, якая была жонкай князя Уладзіміра. Апошні ўвеў хрысціянства ў Старажытнай Русі, якое, безумоўна, паўплывала і на лад жыцця, і на культуру нашых продкаў... Яшчэ Заслаўе можа ганарыцца тым, што ў XVI стагоддзі тут пры кальвінскім зборы працавала друкарня, у якой вядомы беларускі асветнік, гуманіст, рэлігійны рэфарматар Сымон Будны надрукаваў Біблію.

2001 – Мсціслаўль (Мсціслаў, Магілёўская вобласць)

Нацыянальнае свята завітала сюды ў 2001 годзе. Мсціслаў – адзін са старажытных гарадоў нашай краіны. Заснаваны ў 1135 годзе смаленскім князем Расціславам Мсціслававічам і названы ў гонар яго бацькі Мсціслава Вялікага – апошняга князя Кіеўскай Русі. Сярод знакамітых выхадцаў і жыхароў Мсціслаўскага раёна – Ілля Капіевіч – выдавец і аўтар створанай па замове Пятра I рускай граматыкі, а таксама Аркадзь Куляшоў – народны паэт Беларусі, ды яшчэ і Пётр Мсціславец,

ЛІТАРАТУРА

1. **Андрэеў, В.** Спачатку было слова... = Foundations of written language / В. Андрэеў // Беларусь. – 2012. – № 9. – С. 10–11.
2. **Бышка, Н.** Дзень беларускага пісьменства / Н. Бышка // Роднае слова. – 2008. – № 10. – С. 112.
3. **Буландза, В.** Спачатку было слова / В. Буландза // Роднае слова. – 2007. – № 9. – С. 60–62.
4. **Ваніцкая, Н.** “У імя будучыні, у імя жыцця” : Дзень беларускага пісьменства ў Хойніках / Н. Ваніцкая // Роднае слова. – 2010. – № 9. – С. 110–111.
5. **Ваніцкая, Н.** “Намацаць галінамі сонца” : Дзень беларускага пісьменства ў Ганцавічах / Н. Ваніцкая // Роднае слова. – 2011. – № 9. – С. 93–95.
6. **Гальпяровіч, М.** Дзень беларускага пісьменства-2009 у г. Смаргонь / М. Гальпяровіч // Беларускі гістарычны часопіс. – 2009. – № 9. – С. 77–78.
7. **Гамзовіч, Р.** Глыбокае: Дзень беларускага пісьменства і друку / Р. Гамзовіч // Алеся. – 2012. – № 9. – С. 18–19.
8. **Гудко, Н.** Духоўная кніга – крыніца вялікай мудрасці / Н. Гудко // Бібліятэка працапане. – 2014. – № 8. – С. 4–7.
9. **Да ведаў, да вытокаў, да святынь!** // Настаўніцкая газета. – 2011. – 3 верасня. – С. 5–12.
10. **Дзень беларускага пісьменства** // Культура. – 2008. – № 36 (6–12 верасня). – С. 1–32.
11. **Канановіч, А.** Культурныя глыбіні Глыбокага / А. Канановіч // Роднае слова. – 2012. – № 8. – С. 90–92.
12. **Канановіч, А.** Святая крочыць па Палесці / падрыхт. А. Канановіч // Роднае слова. – 2011. – № 8. – С. 77–80.
13. **Канановіч, А.** Хойнікі напярэдадні свята / А. Канановіч // Роднае слова. – 2010. – № 8. – С. 87–89.
14. **Крукоўская, В.** Дзень беларускага пісьменства ў Глыбокім / В. Крукоўская // Роднае слова. – 2012. – № 9. – С. 94–95.
15. **Кушнер, В.** Дзень беларускага пісьменства мае добрыя традыцыі / В. Кушнер // Беларускі гістарычны часопіс. – 2008. – № 10. – С. 75–78.
16. **Лабада, А.** Нам засталася спадчына : да Дня беларускага пісьменства / А. Лабада // Пачатковая школа. – 2013. – № 8. – С. 30–31.
17. **Махнач, Г.** На пачатку было Слова / Г. Махнач // Беларуская думка. – 2015. – № 4. – С. 46–51.
18. **Мезенка, Г. М.** Гісторыя беларускай зямлі ва ўласных імёнах: па слядах Дзён пісьменства : манаграфія / Г. М. Мезенка, І. Л. Капылоў. – Віцебск : ВДУ, 2015. – 139 с.
19. **Насустрач словаму** : Свята дзён пісьменства, [Тураў, 5 верас. 2004 г.] / складальнікі: Н. Я. Гальпяровіч [інш.]. – Мінск, 2004. – 35 с.

Заключныя мерапрыемствы. Узнагароджанне пераможцаў

Аўкцыяніст. У нас багатая гісторычна спадчына! Нам ёсьць кім і чым ганарыцца! Славутыя беларусы прыкладам свайго служэння народу, Радзіме асвятлялі шлях не аднаму пакаленню. Шануйце памяць славутых учынкаў вялікіх людзей! Імкніцесь быць карыснымі! Жывіце так, каб і вамі ганарыліся!

адзін з першадрукароў Беларусі. Дарэчы, аб гэтай сталіцы Дня пісьменства Уладзімірам Караткевічам напісаны мастацка-документальная кніга “Мсціслаў”.

2002 – Mір (Гродзенская вобласць)

У 2002 годзе свята пераехала ў Мір – месца паломніцтва турыстаў, якое ўпрыгожвае самы старажытны замак, што захаваўся на тэрыторыі Беларусі і ўвайшоў у Спіс помнікаў сусветнай культурнай і прыроднай спадчыны ЮНЕСКА. У Міры працуе філіял Нацыянальнага мастацкага музея Беларусі “Замкавы комплекс Mір”. У Міры Уладзіслаў Сыракомля напісаў свой верш “Паштальён” на падставе пачутай гісторыі. Пераклад твора на рускую мову паэтам Л. Трэфалевым зрабіўся папулярнай у Расіі народнай песней:

Когда я на почте служил ямщиком,
Был молод, имел я силенку,
И крепко же, братцы, в селенье одном
Любил я в ту пору девчонку...

Землякі жыхароў Міра – пісьменнікі і паэты Янка Брыль, Вольга Іпатава, Уладзімір Калеснік.

2005 – Камянец (Брэсцкая вобласць)

На наступны год свята Дня пісьменства разгарнулася ля сцен адзінага на тэрыторыі Беларусі архітэктурнага помніка Старажытнай Русі, які захаваўся ў цэлым выглядзе да нашых дзён – Камянецкай вежы, якую называюць часта Белай вежай. І якой больш за 700 гадоў. Кажуць, што ў сярэднія вякі жыхары Камянца з гонарам маглі сцвярджаць, што ўсе дарогі ідуць праз іх горад, бо ён займаў важнае палітычнае і геаграфічнае становішча на карце Еўропы. Камянецкі край – радзіма многіх вядомых людзей: гісторыка, грамадскага дзеяча, першага презідэнта Акадэміі навук Беларусі Усевалада Ігнатоўскага, асветніка, публіцыста і палітычнага дзеяча Міхаіла Карповіча, тэатральнага дзеяча і пісьменніка Уладзіміра Стэльмаха...

2006 – Паставы (Віцебская вобласць)

Паставы таксама могуць ганарыцца сваёй адметнасцю. Вядомыя з 1552 года як прыватнае мястэчка Ашмянскага павета Віленскага ваяводства ВКЛ. Дарэчы, тут у палацы Тызенгаўза ў розныя часы дзейнічалі тэатр, арніталағічны музей і карцінная галерэя. На сценах віселі арыгіналы Леанарда да Вінчы, Рубенса, Дзюрэра і іншых выдатных еўрапейскіх мастакоў. Выходцам Паставскага раёна з'яўляецца беларускі пісьменнік Уладзімір Дубоўка. Паставы – месца правядзення Міжнароднага фесту народнай музыки “Звініць цымбалы і гармонік”, які стаў візітнай карткай горада. Не так даўно ў раёне пасяліўся айчынны Дзед Мароз – Зюзя Паазерскі.

2007 - Шклоў (Магілёўская вобласць)

У 2007 годзе свята Дня беларускага пісьменства пераехала ў Шклоў, які ў свой час быў вядомы і як культурны цэнтр рэгіёна: тут у XVIII стагоддзі заснаваны тэатр Зорыча, у рэпертуар якога ўваходзілі драмы, камедыі, камічныя оперы і балеты. У спектаклях, акрамя прыгонных, уздельнічалі кадэты мясцовага кадэцкага корпуса і дваранаматары. У балетах танчылі толькі прыгонныя танцоркі. Пасля смерці Зорыча салісты шклоўскага тэатра перададзены ў балетную трупу Пецярбургскіх імператарскіх тэатраў. Падчас Дня пісьменства ў гарадскім парку адкрылі помнік графу Сямёну Зорычу. У Шклове ўпершыню прайшло ўзнагароджванне лаўрэатаў рэспубліканскага конкурсу на лепшыя мастацкі твор “Залаты Купідон”.

2008 – Барысаў (Мінская вобласць)

Барысаў – адзін з найстарэйшых беларускіх гарадоў, упершыню згаданы ў летапісах у 1102 годзе. Барысаўчане ганаравацца сваім земляком – аўтарам тэкstu Гімна БССР і Рэспублікі Беларусь Міхасём Клімковічам. Мясцовая зямля дала жыццё першаму стваральніку савецкага беларускага “Буквара” Надзеі Сіўко, мастаку Валерыю Шкарабу і скульптуру Анатолю Анікейчыку. У 2008 годзе ў Барысаве на свяце адкрылі знак-сімвал “Да 15-годдзя святкавання Дня беларускага пісьменства” і мемарыяльную дошку Івану Каладзееву – вядомому гісторыку, які доўгі час жыў у Барысаве, стваральніку першай бібліятэкі ў горадзе.

2009 – Смаргонь (Гродзенская вобласць)

Першае пісьмовае згадванне аб Смаргоні звязана з імем Юрыя Іванавіча Зяновіча. Ён адкрыў пры смаргонскім храме школу і сабраў вялікую бібліятэку. Увогуле, Смаргонь вядома з пачатку XVI стагоддзя. Смаргонь праславілася папяровай мануфактурай, школай дрэсіроўкі мяждведзяў “Смаргонская акладэмія”, заснаванай княземі Радзівіламі. Сёння ў раёне працуе Літаратурна-мемарыяльны музей-сядзіба Францішка Багушэвіча ў Кушлянах, дзе ён жыў. Мясцовая брэнды таксама – Музей-сядзіба Міхала Клеафаса Агінскага ў Залесці (тут быў створаны знакаміты паланэз “Развітанне з Радзімай”) і Крэўскі замак.

2010 – Хойнікі (Гомельская вобласць)

Хойнічына – радзіма народнага пісьменніка Беларусі Івана Мележа. Ён нарадзіўся ў вёсцы Глінішча, дзе ёscь літаратурны музей пісьменніка. Падчас Дня беларускага пісьменства адбылася цырымонія адкрыцця скульптурнай кампазіцыі “Па старонках твораў Івана Мележа”. У свой час у краіне былі створаны тэлеспектаклі па раманах “Людзі на балоце” і “Подых навальніцы”, у тэатрах ставіліся п'есы па творах Мележа. І ўсё ж галоўным дасягненнем “Палескай хронікі” застаецца яе экранізацыя. Фільм Віктара Турава “Людзі на балоце” сабраў мноства ўзнагарод, самая галоўная з якіх – Дзяржаўная прэмія СССР. Хойніцкая зямля дала Беларусі таксама празаіка Барыса Сачанку, паэтаў Міколу Мяrtlіцкага і Алу Канапельку.

Тут або ў стаціцы Вільні вывучаю і школьнія науки, авалодаў лацінскай мовай. У 1504 г. ён паступіў у Кракаўскую акадэмію на факультэт вольных мастацтваў або філософіі. Няма сумнення, што ў Кракаве Францыск Скарныца ўсвядоміў навучальныя і асветніцкія магчымасці друкаванай кнігі. У 1506 г. ён вытрымаў экзамен на ступень бакалаўра вольных мастацтваў. Невядома, дзе Скарныца знаходзіўся ў 1507 – 1512 гг. Існуюць меркаванні, што ён скончыў універсітэт і ў Празе, дзе атрымаў ступень доктара філософіі, але больш лагічна дапусціць, што ён атрымаў доктарскі дыплом у Кракаве. Запіс у акце Падуанскага ўніверсітэта ад 9 лістапада 1512 г. сведчыць, што ён быў сакратаром караля “Дацы”, верагодна Даніі. У Падуі ён атрымаў ступень доктара медыцины.

3. Якія кнігі надрукаваў Францыск Скарныца? У Празе выйшли: “Псалтыр”, “Кніга Ёва”, “Прычты Саламона”, “Кніга Ісуса Сірахава”, “Эклезіаст”, “Песня песняў”, “Кніга прамудрасці”, “Кнігі Царстваў”, “Кніга Ісуса Навіна”, “Юдзіф”, “Кніга Судзяў”, “Быццё”, “Зыход”, “Левіт”, “Лічбы”, “Другі Закон”, “Руф”, “Эсфір”, “Плач Ерамій”, “Кніга прарока Даніїла”. У Вільні: “Мала рожная кніжыца”, “Апостал”.

4. У чым значэнне дзеянасці першадрукара?

Ён дамагаўся, каб кнігі, асвета, здабыткі і належалі простым людзям, служылі пашырэнню мудрасці; шмат зрабіў для развіцця і ўзбагачэння беларускай літаратурнай мовы, перакладаў кнігі на старабеларускую мову, уводзіў яе ў літаратурны ўжытак. Кнігі Скарныцы, як уся яго навуковая і друкarsкая дзеянасць, садзейнічалі захаванню мудрасці, культуры, мовы. Скарнына-выдавец клапаціўся, каб кнігі былі зразумелымі: перакладаў на народную мову, пісаў прадмовы і насласлоўі, змяшачу на палях заўвагі, тлумачыў незразумелыя слова. Па тэхніцы друкавання кнігі Ф. Скарныцы доўгі час служылі ўзорам для выдаўчоў іншых краін. Выдавецкая і культурна-асветніцкая дзеянасць Ф. Скарныцы зрабіла вялікі ўплыў на кнігадрукаванне і асвету брацкіх славянскіх народоў, садзейнічала іх культурнаму збліжэнню.

5. Як ушаноўваюць памяць вялікага друкара?

Імя Францішка Скарныцы носіць Таварыства беларускай мовы. У Беларусі шэраг вуліц названы ў гонар славутага першадрукара. У 1974 г. у Полацку адкрылі помнік Ф. Скарныце. 26 мая 2009 г. Полацкі гарадскі савет дэпутатаў назваў і праспект у гонар Францішка Скарныцы. Ёсць помнік у Мінску ля Нацыянальнай бібліятэкі, у дворыку БДУ. Помнік у Лідзе. Помнік у Празе. Памятны валун каля помніка Скарныце ў Празе. Помнік у Вільні. Помнік у Калініградзе. Мемарыяльная дошка ў Мінску па вул. Карла Маркса на мурах былога амбасады Італіі. Мемарыяльная дошка ў Падуі на мурах Падуанскага ўніверсітэта. Мемарыяльная дошка ў Вільні. Мемарыяльная дошка каля Пражскай ратушы. Віцебская абласная прэмія для друкаваных СМІ.

Полацк зажураны ў засмужы ранка
доўга на воку ўспамінам пячэ.
Коціць світанне Дзвіна-палаchanка.
Даўгавы лёсам ісці ўжо шпарчэй.

...То ж чалавек прад кананнем гібее,
покуль не вып'е гаркоту да дна.
Рэчка ў канцы свайго шляху глыбее,
З морам спрачаецца ў вусці Дзвіна...

Залапатаў прамяніста пярынкамі
пейнік на жэрдцы на вежы Пятра.
Зачараў, пэўна, вочы Скарыныны
звабліві бляск залатога пяра.

Горад – застаўка да будучай кнігі, –
звязаны дахі з дахойкі кулём.
На масяндовую вулачку Рыгі
үедзе адзін толькі вершнік з кап’ём.

Але ці доўга надзівішся з крамы?
Дзень быў запоўнены працай суздром.
З бацькам прыехаў не лыпаць вачамі,
А набіваць свае склады дабром.
Скончыцца дня працавітага мліва,
добрая настрой – у капшук барыша.
Пройдзеца ноччу па краі заліва –
ехаць далей пажадае душа.

Роднаму Полацку розум і думкі
ў свеце збіраць працавітай пchalой.
Глянцуць у вочы людзям навуки.
Роднае слова світаць пачало!

Д. Бічэль

Пытанні і заданні аўкцыяніста

1. Адкуль родам Францыск Скарына? Дайце агульную характеристыстыку яго дзейнасці.

Нараадзіўся ў сям’і заможнага купца ў Полацку каля 1482 г., памёр каля 1551 г. у Празе; беларускі і ўсходнеславянскі першадрукар, філософ-гуманіст, пісьменнік, грамадскі дзеяч, прадпрымальнік і навуковец-лекар. Перакладчык і выдавец кніг Бібліі.

2. Дзе вучыўся славуты палаchanін? Пачатковую адукцыю Францыск Скарына атрымаў у Полацку.

2011 – Ганцавічы (Брэсцкая вобласць)

Ганцавічы славяцца сваімі знакамітасцямі: Аляксандрам Сержпухоўскім – беларускім фалькларыстам, этнографам, публіцыстам, Міхаілам Рудкоўскім, Віктарам Гардзеем – паэтамі. У спіс гісторыка-культурнай спадчыны Беларусі занесена панская сядзіба ў вёсцы Агарэвічы – помнік драўлянага дойлідства XIX стагоддзя. Ганцаўшчына непарыўна звязана з жыццём і творчасцю Якуба Коласа. Падчас святкавання Дня беларускага пісьменства ў Ганцавічах адкрыты помнік Якубу Коласу і алея Пісьменства. “Фішка” ганцавіцкай зямлі – тое, што тут адбываецца дзяянне першай кнігі знакамітай коласаўскай трэлогіі “На ростанях”. У творы Коласа фігурыруе мясцовая вёска Люсіна, якую аўтар называў Цельшына.

2012 – Глыбокае (Віцебская вобласць)

Эпіцэнтрам урачыстасцяў у 2012 годзе стаў адзін са старэйшых гарадоў краіны, вядомы сваёй гераічнай гісторыяй і набыткамі культуры, славутымі дзеячамі розных часоў. У Глыбокім жыў і працаваў польскі пісьменнік Тадэвуш Даленга-Мастовіч, аўтар рамана “Знахарь”. Тут маляваў свае карціны Я. Драздовіч, ставіў спектаклі пачынальнік беларускага тэатра Ігнат Буйніцкі. У 1895 годзе ў настаўніцкім доме пры царкоўнай школе нарадзіўся авіяканструктар Павел Сухі. З горадам звязаны імёны грамадскага і палітычнага дзеяча Вацлава Ластоўскага, удзельніка вызваленчага руху, паэта Алесі Дубровіча, Героя Савецкага Саюза, генерал-лейтэнанта Пятра Казлова, навукоўца, адраджэнца іўрыта Лазара Перальмана. Памяць аб іх увасоблена ў бронзавых бюстах, усталяваных у Скверы славутых землякоў побач з плошчай 17 Верасня, адкрыццё якога якраз і адбылося падчас святкавання Дня беларускага пісьменства.

2013 – Быхаў (Magілёўская вобласць)

Наступнае свята пісьменства прымаў Быхаў. Рэшткі Быхаўскага замка XVII стагоддзя, пабудаванага гетманам Янам Хадкевічам як абарончага збудавання, захаваліся і сёння. За 10 км ад Быхава знаходзіцца вёска Баркулабава, якая ўвайшла ў гісторыю як месца стварэння помніка беларускай пісьменнасці (XVII ст.). Адметнасцю юбілейных святкаванняў стала адкрыццё манументальна-скulptурнай кампазіцыі “Баркулабаўскі летапіс”. У аснову кампазіцыі пакладзены знакавыя элементы з гісторыі духоўнага і культурнага жыцця Быхаўскага краю: унікальны помнік беларускага пісьменства, а таксама абрэз Божай Маці Баркалабаўской. Падчас свята ў Быхаве была закладзена Алея сталіц Дня беларускага пісьменства.

2015 – Шчучын (Гродзенская вобласць)

Першы пісьмовы ўспамін пра Шчучын датуецца 1436 годам, калі тут быў заснаваны драўляны касцёл Святога Якуба. Шчучын уваходзіў у склад Віленскага ваяводства, потым мястэчка знаходзілася ў валоданні Кучукаў, Кішкаў, Радзівілаў. У 2-й палове XVIII ст. на паўночнай ускраіне

мястэчка збудавалі палац Друцкіх-Любецкіх, які сёння з'яўляеца архітэктурнай і гістарычнай каштоўнасцю. У маёntку Пешчына нарадзілася Алайша Пашкевіч (Цётка). Былі ў славутай паэткі і папярэdnікі. Гэта паэт Ануфрый Петрашкевіч, які сябраваў з Ігнатам Дамейкам, дасылаў яму шмат лістоў, а таксама Юліян Корсак, паэт і перакладчык, вершы якога ("Пілігрым", "Баркарола") былі пакладзены на музыку С. Манюшкам.

2016 - Рагачоў (Гомельская вобласць)

Рагачоўшчына – славуты літаратурны край, шчодры на пісьменніцкія таленты. У маёntку Добасня былога Рагачоўскага павета нарадзіўся Ядвігін Ш. – заснавальнік беларускай нацыянальнай прозы, які аказаў вялікі ўплыў на сваіх сучаснікаў і паслядоўнікаў. Рагачоўцы вельмі ганарацца tym, што тут падоўгу жыву і пісаў свае выдатныя творы Уладзімір Караткевіч. У паэме "Зямля дзядоў" пісьменнік згадаў рагачоўскія "руіны замка каралевы Боны і над Дняпром шырокім курганы", "Збароў, дзе некалі мая матуля вясковаю настаўніцай была", капліцу "над бабчынай магілою старой", дзядзьку-рыбака, дом "пад разгатаю таполяй", дзе "расце на змену самы меншы брат"... На літаратурнай карце рагачоўскай зямлі – дзясяткі імён паэтаў і празаікаў, якія пісалі ў розныя перыяды і якія пішуць гісторыю сучаснай беларускай літаратуры. Гэта Васіль Гарбацэвіч, Васіль Ткачоў, Фёдар Янкоўскі, Уладзімір Мехаў, Наста Кудасава, Валерый Гапеев і многія іншыя.

2017 - эстафету пераймае ПОЛАЦК...

вернуты ў храм Спаса. У 1921 г. крыж канфіскавалі савецкія ўлады. У 1928 г. дырэктар Беларускага дзяржаўнага музея В. Ластоўскі вывез крыж з Палацку ў Мінск, а ў наступным годзе перадаў яго Беларускаму музею ў Магілёве. Акт 1929 г. сведчыць аб вялікіх маслацкіх стратах крыжса: 13 выяў святых былі выламаны ці сапсанаваны, з каштоўных камянёў засталіся толькі два – аметыст і гранат, з розных частак помніка зніклі кавалачкі золата і жэмчуг, відаць сляды няўдалых спроб рамонту. Крыж канчатковая згублены ў 1941 г. падчас адступлення Чырвонай арміі з Магілёва. Паслявэнныя пошуки крыжса былі беспасяжовымі, таму ў 1997 г. брэсцкім майстрам Мікалаем Кузьмічом зроблена дакладная копія крыжса, якая захоўваецца ў Палацку ў царкве Еўфрасінні Палацкай.

4. Як ушаноўваецца памяць аб Еўфрасінні?

Еўфрасіння Палацкая стала герайнай шматлікіх твораў беларускіх паэтаў і празаікаў. Вобраз Еўфрасінні ўласціва ў аповесці "Прадслава" Вольга Інатаў, гэты ж вобраз прысутнічае і ў романах "Святыя і грэшнікі" Алеся Асіпенкі і "Пакліканыя" Валянціны Коўтун. Вершы беларускай асветніцы прысвяцілі шматлікія беларускія паэты: Уладзімір Арлоў ("Еўфрасіння"), Алег Бембель ("Абсяг Еўфрасінні"), Рыгор Барадулін ("У Палацкай Спаса-Еўфрасіннеўскай царкве"), Данута Бічэль ("Еўфрасіння Палацкая"), Навум Гальпяровіч ("Веi замружу, і выплыве вечар..."), Ларыса Геніюш ("Еўфрасіння Палацкая", "У горы я пад тваймі ранамі"), Сяргей Законікаў ("Свято Еўфрасінні"), Алеся Звонак ("Цень Еўфрасінні"), Васіль Зуёнак ("Апошняя малітва Еўфрасінні Палацкай", "Шукаю Богу"), Алег Лойка ("Еўфрасіння Палацкая"), Валянцін Лукша ("Фрэскі святой Еўфрасінні"), Алеся Разанаў ("Папярэджсанне"), Людміла Рублеўская ("Еўфрасіння"), Віктар Шніп ("Хрыстова нявеста"), Сяргей Панізік ("Споведзь"), Леанід Дранько-Майсюк ("Еўфрасіння"). Славутая палачанка адлюстравана на палотнах Нэлі Шчаснай, Аляксея Марачкіна, Аляксея Кузьміча, на графічных аркушах Арлена Кацкурэвіча, на габелене Сымона Свістуновіча.

Тур 3. Францыск Скарына

Першае падарожжа

Рэкі нясуць на сумежжа адлігу.
Душы зняверваюць грошы, аж страх,
едзе Скарына Францішак у Рыгу
з бацькам у першы гандлёвы свой шлях.

Знік родны бераг і камень Барысаў.
Месяц тапырыць па-змоўніцку рог.
Ціхай Радзімы лясныя абрэсы
сына жагнаюць на зменлівы торг.

як мага выводзіць сясцёр і пляменніц.
Да нябеснай сутнасці ўзносіць дзяўчат.
Паўз алей стагоддзяў яснеюць адкрыцці –
у тутэйшых золкаў лазурак густы.
Жураца не сценах пісьмёны графіці,
пішуць нам падлеткі з нябыту лісты.
Пачуццё ў заціснутых выснах дзяўчоных.
Высны пацалункам кранаў толькі крыж.
Як усё ты зведаў, о люд наш прарочы!
І натхнёна, горда, спрадвечна маўчыш!

Д. Бічэль

Пытанні і заданні аўкцыяніста

1. Назавіце дату нараджэння і свецкае імя Еўфрасінні.

Верагодна, 25 мая 1167 г., г. Полацк, Прадслава.

2. Пералічыце факты з біографіі Еўфрасінні.

Пасля дасягнення паўнолетця – 12 гадоў – адмовілася ад дынастычнага шлюбу і пайшла ў манастыр. Пасялілася ў келлі Полацкага Сафійскага сабора, дзе ў храмавым скрыпторыі перапісала, а мағчыма, і перакладала кнігі, вяла актыўную міратворчую і асветніцкую дзейнасць. Пабудавала на свае сродкі дзве царквы ў Полацку, заснавала пад Полацкам жаночы і мужчынскі манастыры, якія сталі асяродкам асветы ў Полацкім княстве: працавалі вучэльні, бібліятэкі, скрыпторыі, багадзельня, верагодна, іканапісная і ювелірная майстэрні. Па яе замове Лазар Богша зрабіў крыж. Мужчынскому манастыру падараўала выдатны твор візантыйскага мастацтва – абраз Маці Божай Адзігітры ў Эфескай. У 1167 г. паломнічала па святых мясцінах, у Іерусалім, дзе памерла і была пахавана ў манастыры Св. Феадосія.

3. Чым знакаміты крыж Еўфрасінні?

“У лета 6669 кладзе Еўфрасіння святы крыж у сваім манастыры, у царкве Святога Спаса. Дрэва гэтае бясценнае, акона же яго з золата і срэбра... I хай не выносяць яго з манастыра ніколі, і не прадаюць, не аддаюць... Еўфрасіння ж, раба Хрыстова, што справіла гэты крыж, здабудзе вечнае жыццё з усімі святымі...” Крыж стаў беларускай нацыянальнай святыніяй і адначасова помнікам старабеларускага пісьменства. Крыж быў каўчэгам для захавання хрысціянскіх рэліквій. Ён быў шасціканцовы, вышынёй 52 см, даўжыня верхняй папяроўкі – 12 см, ніжній – 21 см, таўшчыня – 2,5 см. Аснова крыжса – кіпарысавае дрэва, пакрыты золатам з каштоўнымі камяніямі. Крыж захоўваўся ў царкве Святога Спаса да пачатку XIII ст., пасля быў перавезены ў Смаленск, адтоль у 1514 г. Іванам III у Москву, аднак быў вернуты на радзіму Іванам Грозным. Падчас вайны 1812 г. крыж быў схаваны ў сцяне Сафійскага сабора ў замураванай нишы, а ў 1841 г.

НАЦЫЯНАЛЬНЫ КОНКУРС “МАСТАЦТВА КНІГІ”

Нацыянальны конкурс “Мастацтва кнігі” традыцыйна, пачынаючы з 1960 года, падводзіць вынікі працы беларускіх кнігавыдаўцуў. Мэта конкурсу – вызначыць лепшыя выдавецтвіе, якія сталі падзеяй у нацыянальным кнігавыдавецтве. Конкурс спрыяе павышэнню мастацкай і паліграфічнай культуры беларускай кнігі, развіццю кніжнага мастацтва, папулярызацыі лепшых дасягненняў выдавецтваў.

На конкурсе прадстаўляюцца кнігі, выдадзеныя ў папярэднім годзе (адносна года правядзення конкурсу) беларускімі выдавецтвамі. Цырымонія ўзнагароджання пераможцаў конкурсу адбываецца ў рамках Мінскай міжнароднай кніжнай выстаўкі-кірмашу, якая праходзіць штогод напачатку лютага.

ГРАН-ПРЫ КОНКУРСУ “Трыумф” з уручэннем дыплома імя Ф. Скарыны і памятнага знака-сімвала “Вялікі залаты фаліянт”

ТЭМАТЫЧНЫЯ НАМИНАЦЫИ з уручэннем спецыяльнага дыплома і памятнага знака-сімвала “Малы залаты фаліянт”:

- ❖ “АРТ-кніга” (выданні па выяўленчым мастацтве, факсімільныя, рэпрывінтныя, бібліяфільскія выданні)
- ❖ “Духоўнасць” (выданні духоўна-асветнага накірунку)
- ❖ “Залатыя скрыжалі” (даведачны і энцыклапедычны выданні)
- ❖ “ЛІТ-фармат” (выданні літаратурна-мастацкага накірунку)
- ❖ “Падручнік новага стагоддзя” (выданні вучэbnага накірунку)
- ❖ “Разам з кнігай мы расцём” (кнігі для дзяцей і юнацтва)
- ❖ “Фотапоўгляд” (фотаальбомы, фотакнігі)
- ❖ “Эўрыка” (навуковыя, навукова-папулярныя выданні)

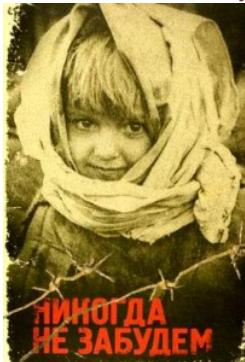
СПЕЦЫЯЛЬНЫЯ НАМИНАЦЫИ з уручэннем спецыяльнага дыплома і памятнага знака-сімвала “Малы залаты фаліянт”:

- ❖ “За пропаганду чытання”
- ❖ “За ўклад у захаванні духоўнай спадчыны”
- ❖ “Садружнасць” (сумесныя выдавецтвіе праекты)
- ❖ “У лютэрку часу” (кнігі, выдадзены па заказе)

ПЕРСАНАЛЬНАЯ НАМИНАЦЫЯ “Майстэрства” з уручэннем спецыяльнага дыплома і памятнага знака-сімвала “Малы залаты фаліянт” (уручаецца лепшаму ілюстратару кнігі, лепшаму дызайнеру кнігі, лепшаму фотамастаку кнігі)

ЛАЎРЭАТЫ 49-ГА НАЦЫЯНАЛЬНАГА КОНКУРСУ “МАСТАЦТВА КНІГІ” (2010 ГОД)

ГРАН-ПРЫ КОНКУРСУ “Трыумф”

❖ **Никогда не забудем** : рассказы белорусских ребят о днях Великой Отечественной войны / перевод с белорусского Б. И. Бурьяна, В. А. Жиженко. – Минск : Мастацкая літаратура, 2010. – 335 с.

Выданне з'яўляецца чарговым перавыданнем кнігі, падрыхтаванай і выдадзенай у 1948 годзе пад рэдакцыяй Янкі Маўра. Тэкст дапоўнены шматлікімі фотаздымкамі як часоў вайны, так і сучаснымі.

ТЭМАТИЧНЫЯ НАМІНАЦЫІ

❖ “Беларусь: Народ. Государство. Время” – лепшае масава-палітычнае выданне, падрыхтаванае супрацоўнікамі Інстытута гісторыі Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі, выдавецтва “Белорусская наука”.

Дыплом I ступені прысуджаны Алегу Пралескоўскуму, аўтару кнігі “Белорусский путь” выдавецтва Інфармацыйна-аналітычнага цэнтра пры Адміністрацыі Прэзідэнта Беларусі.

❖ “Белорусский народны костюм: крой, вышивка и декоративные швы” – лепшае навуковае выданне, падрыхтаванае супрацоўнікамі Інстытута гісторыі Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі, выдавецкі дом “Белорусская наука”.

❖ “Гісторыя беларускай кнігі”, “Культура Беларусі” (т. 1.) – лепшае энцыклапедычнае выданне, выдавецтва Беларускай Энцыклапедыі імя П. Броўкі.

❖ “Дикая жизнь в центре Европы”, фотаальбом С. Плыткевіча – лепшы фотаальбом, выдавецтва “Рифтур”.

❖ “Изобразительное искусство. 1 класс”, “Изобразительное искусство. 2 класс” – лепшае вучэбнае выданне, выдавецтва “Аверсэв”.

❖ “Купалінка”, кніга Я.Р. Сцяпанавай – лепшая дзіцячая кніга, выдавецтва “Мастацкая літаратура”.

❖ “На далонях вечнасці”, кніга А. Бутэвіча, У. Ягоўдзіка – лепшае літаратурна-мастацкае выданне, намінацыя “ЛІТ-фармат”, выдавецтва “Кавалер”.

❖ “Плакаты Великой Отечественной войны” – лепшае выданне па выяўленчым мастацтве, выдавецтва “Літаратура і мастацтва”.

Дыпломам I ступені адзначаны ілюстрацыі М. Шагала да паэм Гогаля “Мертвые души” Мінскай фабрыкі друку.

❖ “Царские охоты в Беловежской пуще”, кніга І. Пармузінай і

выцягнуць на бераг і нібыта адразу ж уся рака пакрывалася крывёй. Пра адзін з тураўскіх крыжоў яшчэ і сёння рассказваюць, і калі бацькі прасілі паслаць выздараўленне іх сыну, то ў небе з’явілася величная агністая постаць жанчыны, якая сказала, што дапаможа. Хлопчык выздараўвеў, і на наступны дзень у Прыяці знайшлі каменны крыж. Яго выцягнулі на бераг і ўстанавілі на высокім месцы. Па павер’ях, крыжы штогод павялічваюцца ў памерах.

Тураўскія крыжы

Сівы туман плыве над плёсам.
У сутонні дрэмлюць прамяні.
У Тураве, блаславёным лёсам,
Растуць з прадоння камяні.
На божы свет глядзяць крыжамі,
Загадкі тоячы ў сабе.
І мы гарачымі губамі Да іх звяртаемся ў мальбе.
Каб збераглі для нас святое:
Світанкі, мову і раллю,
Валошкі, поле аржаное
І нашу родную зямлю.

H. Каліцька

Тур 2. Еўфрасіння Полацкая

Малітва

Узышла высока асветы эпоха.
Колькі ж нарадзілася дужых дзяўчат,
каб у дванаццаць звярнуцца да Бога
і павандраваць да яго ў пяцьдзясят.
Шэнціла ж нам на акрутных чужынцаў!
Знішчаных імі, знявераных шмат.
У кленчыла дзяўчынка за свет памаліца.
Смагу наталіў шчырых слоў вадаспад.
На летапісанне ёй часу ставала.
Камяні і коп’і свісталі, гулі.
Храм прысніла ў сне, а ў Сяльцы збудавала
за трыццаць тыдняў да скону зямлі.
Нібы дзіўны сон, той помнік нябескі,
светлы, як зямлі нашай спёка і стынь.
Дыхаюць гарачымі вуснамі фрэскі.
З горыччу ўглядаюцца очы з вышынъ.
На ахвярны шлях несмяротных пісьменніц
ад цялеснай прагі да горасных шат

2. Што ведаеце пра яго бацькоў?

Былі заможнымі людзьмі.

3. Якому занятку аддаваў перавагу ў свае дзіцячыя гады Кірыла?

Найперш апараўся спасцігнуць вучэнне боскіх кніг і добра напрактыкаваўся ў святых пісаннях.

4. Дзе вучыўся Кірыла Тураўскі?

Атрымаў добрую хатнюю адукцыю, пазней спасцігнуў вышэйшыя навукі і мастацты ад грэчаскіх настаўнікаў.

5. За што яго называлі “Златавустам”?

Па-майстэрску валодаў мовамі, глубока ведаў візантыйскую культуру, асабліва паэзію і красамоўства.

6. Што значыць стойпнік?

Ён імкнуўся да вялікіх учынкаў, зачыніўся ў стойпне і пражыў там пэўны час у посце і малітвах, напісаў шмат твораў.

7. Якую высокую царкоўную пасаду займаў пры жыцці?

Каля 1169 г. князь Юры I Яраславіч з тураўскімі старэйшынамі упраслі Кірылу-мніху прыняць біскупства. Свую пасаду Кірыла разглядаў як нялёгкі абавязак хрысціяніна і асветніка, бо яго ўзнёсла-паэтычная натура не была схільной да царкоўнай кар'еры і адміністраторства.

8. Кірылу Тураўскага называюць адным з самых старажытных беларускіх пісьменнікаў. Што ім было напісана?

На думку даследчыкаў, Кірылу Тураўскому належала 8 словаў-казанняў, 2 прычты, 2 казанні пра манаскі чын і анёльскі вобраз, 2 пасланні да Васіля ігумена Пячорскага, 2 каноны і каля 30 спавядальных малітваў, дзе з найбольшай глубінай выявіліся асоба пісьменніка, яго духоўныя перажыванні. Апошнія творы Кірыла Тураўскі напісаў, верагодна, ужо пасля таго, як зусім адышоў ад грамадска-царкоўнай дзейнасці, жыў у келлі пры царкве Св. Міколы ў Тураве, засяродзіўшыся на малітвах і багаслоўскай творчасці.

9. Што ведаеце пра феномен Тураўскіх крыжоў?

Згодна з паданнемі, тураўскія крыжы прыплылі з Кіева уверх па Пртыяці і затым апынуліся сярод палёў; яны нібыта ахоўваюць ад розных хваробаў. Па адным з паданняў, у вёсцы Рычаў нейкая жанчына аслепла і ўбачыла ў сне, што ёй трэба ісці да каменнага крыжка, ачысціць яго і выпіць крошкі з вадой. Калі яна прачнулася, адразу ж так зрабіла і хутка выздаравела. Вышыня тураўскіх крыжоў ад 1 да 2 м, шырыня 0,6 да 1 м. Па звестках Ю. Віцьбіча, адзін з вялікіх тураўскіх крыжоў каля в. Семурадцы ходзіўся ў рэчышчы Пртыяці. Яго некалькі разоў спрабавалі

М. Чэркаса – лепшае навукова-папулярнае выданне, выдавецтва “Беларусь”.

Дыплом I ступені – “Вышивка лентами”, выдавецтва “Харвест”.

Судзейская калегія не вызначылася з пераможцамі даведачных выданняў, але вызначыла двух уладальнікаў дыпломаў I ступені – “Памятнікі всемірного наследія” (выдавецтва “Беларусь”) і “Танкі” серыі “Военная техника” (выдавецтва “Харвест”).

СПЕЦІЯЛЬНАЯ НАМІНАЦІІ

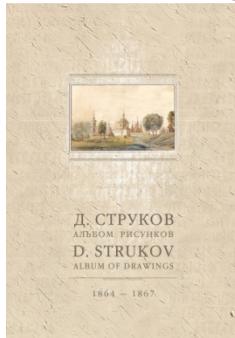
- ❖ “Брест. На перекрёстке дорог и эпох” – намінацыя “Лепшая кніга, выдадзеная па заказе”, выдавецтва ААТ “Поліграфіка”. Аўтар канцэпцыі і тэксту А. Сувораў.
- ❖ “Дорогами Праваславной Беларуси” – намінацыя “Я спасцігаю свет”, выдавецтва Беларускай праваслаўнай царквы. Пущевадзіцель па святых смесях Белай Русі Сяргея Бегіяна.
- ❖ “Земля силы. Беловежская пушча” – намінацыя “Зямля мая+”, выдавецтва Беларускай Энцыклапедыі імя П. Броўкі.
- ❖ “Слуцкое Евангелие” – намінацыя “За ўклад у захаванні духоўнай спадчыны”; за пераплётна-брэшуроўчныя работы і футляр да Слуцкага Евангелля (намінацыя “Паліграфарт”) адзначана ААТ “Красная звезда”.
- ❖ “Энциклопедия Победы. Беларусь – Москва”, аўтары складальнікі А. Дакучаёў, Б. Далагатовіч, Л. Языковіч – намінацыя “Наша Победа”, выдавецтва Беларускай Энцыклапедыі імя П. Броўкі.

ПЕРСАНАЛЬНАЯ НАМІНАЦІЯ “Майстэрства”

- ❖ Кастрмана Пётр – лепшы фотамастак.
- ❖ Рагалевіч Валерый – лепшы дызайнер кнігі.
- ❖ Шэлест Тамара – лепшы ілюстратар.

ЛАЎРЭАТЫ 51-ТА НАЦЫЯНАЛЬНАГА КОНКУРСУ
“МАСТАЦТВА КНІГІ” (2012 ГОД)

ГРАН-ПРЫ КОНКУРСУ “Трыумф”

Д. Струкаў. Палацк

ТЭМАТИЧНЫЯ НАМІНАЦЫІ

❖ “Буквар-2”, вучэбны дапаможнік з камплектам пропісай І. Боблы – намінацыя “Падручнік новага стагоддзя”, выдавецтва “Вышэйшая школа”.

❖ “Беларусь созидающая”, фотаальбом, складальнік Г. Галаватая і інш. – намінацыя “Фотапогляд”, Беларускае тэлеграфнае агенцтва.

❖ “Из прошлого в будущее. Библиотеки Беларуси. Ч. I. IX – начало XX в.”, кніга Р.С. Матульскага – намінацыя “Эўрыка”, выдавецтва “Беларуская Энцыклапедыя імя П. Броўкі”.

❖ “Максім Багдановіч”, энцыклапедыя – намінацыя “Залатыя скрыжалі”, выдавецтва “Беларуская Энцыклапедыя імя П. Броўкі”.

❖ “Мінск. Город и люди”, фатаграфіі Вадзіма Качана, фотаальбом – намінацыя “АРТ-кніга”, выдавецтва “Артыя-Груп”.

Дыплом I ступені прысуджаны за кнігу “Библиотека Радзівіллоў Несвіжскай ординации: каталог изданий из фонда Центральной научной библиотеки имени Я. Коласа Национальной академии наук Беларуси, XV–XVI вв.” выдавецтва дома “Беларуская навука”.

❖ “Полацкое радование. Свято-Ефросиньевские торжества 1910 года” – намінацыя “Духоўнасць”, Спаса-Еўфрасіньеўскі жаночы манастыр Полацкай епархіі Беларускай праваслаўнай царквы.

❖ “Раманс. Пагоня. Слуцкія ткачыхі”, камплект кніг

Створаную карту-плакат можна неаднаразова выкарыстаць на ўроках беларускай літаратуры, гісторыі, сусветнай мастацкай культуры.

ХОД ГУЛЬНІ

Аўкцыяніст. Кожны чалавек павінен ведаць гісторыю сваёй краіны, грамадства, у якім фарміруецца сам як асаба, і, зразумела, вытокі нацыянальнага пісьменства. Менавіта яны далі магчымасць многім і многім пакаленням беларусаў самавызначыцца як нацыі. Беларусь сёння – гэта краіна з багатай літаратурнай спадчынай. У нас кожны горад і мястэчка паважліва ставіцца да сваіх традыцый і імкненца да культурнага росквіту. Сёння мы звернемся да крыніц нашага пісьменства.

Нагадваю вам лоты нашага аўкцыёну. Кожны з вас ведаў, што гаворка пойдзе пра наступных дзеячай беларускага пісьменства і друку: Францыск Скарына, Кірыла Тураўскі, Еўфрасіння Полацкая.

Аўкцыён адбываецца ў хуткім тэмпе, і перамагае каманда, якая атрымае ад вядучага найбольшую колькасць балаў. Ва ўсіх турах вядучы задае пытанні, за кожны правільны адказ налічваецца пэўная колькасць балаў – 2, 4, 6, 8, 10 – залежна ад паўнаты і правільнасці адказу ўдзельніка.

Па выніках кожнага тура вядучы аўкцыёну вызначае пераможцу / пераможцаў, якія прымацоўваюць на карту-плакат прапанаваныя выявы-лоты.

Тур 1.
Кірыла Тураўскі

Ўзмахну крыламі, над старынтай
Белай Руссю
Убачу подзвігі бацькоў, князёў, святых, –
Праз нітку сувязі памерлых і жывых.
Распавядзе гісторыю старая нам варона, –
Аб старынтай даўнасці і свеце невядомым.
Ляці, нясі, чаруй старымі нас паданнямі, –
Над землямі, над часам, над днямі і гадамі.
І Віцебск, Тураў, Полацк, гарады як судзі, –
Славутая гісторыя забытая не будзе.

A. Гарыца

Пытанні і заданні аўкцыяніста
1. Адкуль родам Кірыла Тураўскі?
Нарадзіўся і выхаваўся ў Тураве.

ВЫТОКІ БЕЛАРУСКАГА ПІСЬМЕНСТВА

Інтэлектуальны аўкцыён

Мэта: фарміраванне цэласнага ўյёлення аб першых вядомых беларускіх пісьменніках і асветніках.

Задачы: паглыбіць веды аб прадстаўніках старажытнага беларускага пісьменства; фарміраваць уменні працаўца з інфармацыяй; стварыць карту-плакат.

Абсталяванне: карта-плакат; малюнкі-выявы Кірылы Тураўскага, Еўфрасінні Полацкай, Францыска Скарыны; фотаздымкі помнікаў гэтым дзеячам; ілюстрацыі Полацка, Турава, Прагі, Падуі; фотаздымкі крыжа Еўфрасінні Полацкай, крыжкоў з Турава; клей/двухбаковы скотч, умоўнае абазначэнне балаў (фішкі/манеты).

Умовы і правілы

Агульная ўмова інтэлектуальнага аўкцыёну – папярэднє паведамленне тэмы гульні – удзельнікі павінны ведаць, што выстаўляеца на аўкцыён, якія лоты будуть прапанаваныя.

Праводзіца аўкцыён, як правіла, у адноўльковых узроставых групах, каб “пакупніцкая здольнасць” удзельнікаў была аднаго ўзроўню. Часам магчыма арганізацыя вольнага спаборніцтва паміж рознымі ўзроставымі групамі, каб малодшыя школьнікі ўявілі перспективы развіцця і адукацыі.

На аўкцыёне можна “прадаць” альбо “набыць” лот – духоўную каштоўнасць, матэрыялізаваную ў кнізе, рэпрадукцыі, малюнку і іншым, што “прадаецца” таму, хто можа даць найбольш поўную ці падрабязнью інфармацыю. Мэта аўкцыёну – зрабіць як мага больш “пакупак”, каб заняць месца лідара. Калі на “продаж” выстаўляеца, напрыклад, паштоўка ці марка з выявай Ф. Скарыны, то, зразумела, яе “набывае” той, хто зможа даць апошнія звесткі з шэрагу інфармацыі пра друкара, запатрабаванай аўкцыяністам. Такі ўдзельнік атрымлівае найбольшую колькасць балаў і мае права прымацаваць лот (ілюстрацыю, выяву...) да карты-плаката, якая афармляеца на працягу ўсяго аўкцыёну.

Спачатку лот дэманструеца публіцы і суправаджаеца сціслай інфармацыяй пра яго; потым аўкцыёністка старгава кошт (поўны адказ на пытанне) і прымащаца першыя “үнёскі” (адказы).

Гэта самы цяжкі момант, бо адначасова падымаеца мноства рук і неабходна зафіксаваць першую паднятую руку. Абавязкова малаточак адстуквае ўмоўны час для прад’яўлення новай “платы” (раз-два-тры!), пры гэтым сцісла паўтараючы апошні “үнёсак”. Лот уручается таму, хто адказвае апошнім, г. зн. апошнім паведамляе звесткі, нікому не вядомыя сярод “пакупнікоў” ці проста забытыя.

Нельга “збіваць” кошт, выкryквачы з месца, не паднімаючы руکі – парушальніка правіл выдаляюць з аўкцыёну. Набытыя лоты становяцца часткай карты-плаката, а балы ўдзельнікі збіраюць да канца гульні.

М. Багдановіча – намінацыя “ЛІТ-фармат”, Беларускі фонд культуры.

❖ “Сазки тетушки Руф”, кніга Н. Голубевай – намінацыя “Разам з кнігай мы расцём”, РВУ “Літаратура і Мастацтва”.

СПЕЦЫЯЛЬНАЯ НАМИНАЦЫЯ

❖ “Дзікае паляванне караля Стаха”, кніга У. Караткевіча – намінацыя “За ўклад у захаванне духоўнай спадчыны”, Беларускі фонд культуры.

❖ “Закон Божій”, духоўна-асветніцкае выданне – намінацыя “Садружнасць”, выдавецства Беларускага Экзархата Маскоўскага патрыярхата.

Спецыяльная намінацыя “За прапаганду чытання” ўзнагароджаны калектыву Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі.

ПЕРСАНАЛЬНАЯ НАМИНАЦЫЯ “Майстэрства”

❖ Казлоў Мікалай – лепшы мастак-графік, адзначаны за вялікі асабісты ўклад у развіццё кніжнай культуры Беларусі (прысуджана пасмяротна).

ЛАЎРЭАТЫ 52-ГА НАЦЫЯНАЛЬНАГА КОНКУРСУ “МАСТАЦТВА КНІГІ” (2013 ГОД)

ГРАН-ПРЫ КОНКУРСУ “Трыумф”

❖ Полацк. 1150 [Ізоматериал] = Полоцк. 1150 : фотаальбом / [складальнікі: У. П. Свентахоўскі і інш.]. – Мінск : Беларуская Энцыклапедыя імя Петrusя Броўкі, 2012. – 546, [4] с.

Кніга адлюстроўвае шматяковую гісторыю Полацка і Полацкай зямлі – з часоў з'яўлення на гэтай тэрыторыі славян-крывічоў да сучасасці, распавядае пра выдатных людзей: Еўфрасінню Полацкую, Францыска Скарыну, Сімёона Полацкага і іншых дзеячаў культуры, якія праславілі Беларусь у свеце.

Выданне ўтрымлівае картаграфічныя і гістарычныя матэрыялы, а таксама больш за 1000 фотаздымкаў.

ТЭМАТИЧНАЯ НАМИНАЦЫЯ

❖ “Беларусь сінявокая”, фотаальбом Дзяніса Раманюка – намінацыя “Фотапогляд”.

Дыпломам I ступені адзначаны фотаальбом Анатоля Кляшчука

“Беларусь. Зямля песняроў” выдавецтва “Беларусь” і фотаальбом Сяргея Плыткевіча “Планета Беларусь” выдавецтва “Рыф-Тур”.

❖ **“Валянцін Губараў. Важна ўсё”,** альбом – намінацыя “АРТ-кніга”, выдавецтва “Мастацкая літаратура”.

Дыпломам I ступені адзначаны выданні “Іван Місько: скульптура”, “Аскар Марыкx. 1890 – 1976” і “Мастакі Парыжскай школы з Беларусі” выдавецтва “Чатыры чвэрці”. Дыплом II ступені атрымаў альбом-каталог “Кнігі кірылаўскага шрыфту XVI – пачатку XX стагоддзя” выдавецтва “Белпрынт”.

❖ **“Гедымін (1316–1341). Карапеўства Літвы і Русі”,** кніга Алеся Краўцэвіча – намінацыя “ЛІТ-фармат”, выдавецтва Святланы Татарнікавай.

Дыплом I ступені атрымала кніга Анатоля Бензерука “Мячы Грунвальда, альбо Дванаццаць абаронцаў караля”, выдавецтва “Мастацкая літаратура”, дыплом II ступені – зборнік вершаў Генадзя Пашкова “Званы юнацтва”, выдавецтва “Беларусь”.

❖ **“Гісторыя беларускай чыгункі. Са стагоддзя XIX – у стагоддзе XXI”,** падарунковое выданне – намінацыя “Залатая скрыжалі”, выдавецтва “Мастацкая літаратура”.

Дыплом I ступені атрымаў двухтомнік Уладзіміра Ліхадзедава, Уладзіміра Пефціева і Кірылы Сокала “1812: храналогія Айчыннай вайны на старых паштоўках і ў графіцы”, выдавецтва “Тэхналогія”, дыплом II ступені – энцыклапедыя “Сучасная геральдыка беларусі” выдавецтва “Беларуская Энцыклапедыя імя Петруся Броўкі”.

Спецыяльнімі дыпломамі адзначаны электронная ўзнаўляльная версія каталога “Рэспубліка Беларусь. Экспартны патэнцыял” выдавецтва “Беларуская Энцыклапедыя імя П. Броўкі”, электронныя дадаткі “Христос – Цэнтр нашай любові” і “Узеха і суцяшэнне” Спаса-Еўфрасіннеўскага манастыра ў Полацку Полацкай епархіі Беларускай праваслаўнай царквы.

❖ **“Дзе Купала начавала. Народныя песні. Калыханкі. Прыказкі і прымаўкі”** – намінацыя “Разам з кнігай мы расцём”, выдавецтва “Мастацкая літаратура”.

Дыплом I ступені атрымала кніга Алены Масла “Каляды з Хроснай” выдавецтва “Мастацкая літаратура”, дыпломамі II ступені адзначаны кнігі “Цуда-казкі”, “Казкі дзецям пра звяратаў”, “Казкі пра самых маленьких” выдавецтва “Кніжны дом”, а таксама кніга казак Георгія Марчука “Добрае сэрца. 50 казак” выдавецтва “ACAP”.

❖ **“Жыціе блажэннай Еўфрасінні, ігуменні манастыра Уседзяржыцеля Святога Спаса ў градзе Полацку”,** факсімільнае духоўна-асветніцкае выданне – намінацыя “Духоўнасць”, выдавецтва Беларускага Экзархата Маскоўскага Патрыярхата.

Дыплом I ступені атрымала кніга “Я – сын Ваш” Анатоля Статкевіча-Чабаганава, дыплом II ступені – зборнік “Тастаменты шляхты і мяшчан Беларусі другой паловы XVI ст.”.

❖ **“Хто жыве ў Беларусі”,** навукова-папулярнае выданне – намінацыя “Эўрыка”, выдавецкі дом “Беларуская навука”.

8. У 1834 г. Адам Міцкевіч стварыў сусветна вядомую паэму “Пан Тадэвуш”, дзе апісаў замак Гарэшкаў. Які замак Беларусі стаў прататыпам замка ў паэме? (*Мірскі замак*)

9. У якім горадзе адбывающа дзеянні ў п'есе “Крыж” Аляксея Дудараўа? (*Полацк*)

10. Пра якую шляхту ідзе гаворка ў знакамітай п'есе В. Дуніна-Марцінкевіча? (*Пінскую, п'еса “Пінская шляхта”*)

11. Горад гэты будаваўся не абы-як: “...спачатку насыпаў тут князь рачнога пяску тоўсты слой. Пасля пачаў паліць лес і насыпаў пласт дробнага вугаллю ў тры аршыны. Потым надралі і палажылі пласт бярозавай кары; пасля кары насыпалі бітых гаршкоў; пасля – звярыных касцей. У канцы засыпалі пласт чашуі з пароды язя – і ўсё гэта засыпалі зямлёю”*. Будаваў так свой горад князь Тур. Назавіце гэты горад. (*Тураў*)

12. У адной з паэм Рыгор Барадулін апісаў працу скамарохаў, мядзведжую вучобу і іх выступленні перад гледачамі. Назавіце гэты твор (“Смаргонская акадэмія”)

13. Назавіце гарады – сталіцы свята, пра якія ў кнізе “Менеск і яго браты” расказаў Уладзімір Ягоўдзік. (*Полацк, Пінск*)

14. У Міры намаганнямі энтузіяста-аматара быў створаны прыватны музей-садзіба “Мірскі пасад”, што, па словах уладальніка, знаходзіцца ў той самай карчме, дзе Уладзіслаў Сыракомля пісаў верш, асновай якога стаў расказ ямшчыка-паштальёна. Вольны пераклад верша Леанідам Трэфалевым на рускую мову стаў знакамітай народнай песні “Когда я на почте служил ямщиком”. Назавіце гэты верш. (*“Паштальён”*)

15. У які горад забрыў Сымон-музыка з аднайменнай паэмой Якуба Коласа? (*Mip*)

Чудесный ...! Твои раздолъя
Достойны лучших мастеров.
Нигде не видел я привольней
Твоих раскидистых лесов.
Здесь Припять волны гонит в дали
У древних стен, вдоль берегов.
Чего они здесь ни видали
Во глубине седых веков!

Пра які горад пісаў Фёдар Глінка? (*Лінск*)

2. Назавіце знакамітага беларускага князя-прызвратня, горад, дзе ён княжыў, а таксама прысвечаны яму гістарычны раман і яго аўтара. (*Усяслаў Чарадзей, Палацк, "След ваўкалака", Леанід Дайнека*)

3. Руская імператрыца Кацярына II у канцы XVIII ст. ехала праз Беларусь у Таўрыду. Кожны горад, які сустракаўся ёй на шляху, атрымаў распараджэнні і рэкамендацыі, як сустракаць імператрычу, і дбайна рыхтаваўся да яе прыезду. Падрабязна падрыхтоўка мсціслайцаў да прыезду Кацярыны II была апісана ў рамане “Государыня и епископ”. Назавіце аўтара гэтага рамана. (*Алег Ждан*)

4. У 1934 г. Янка Купала напружана працаваў у творчай камандзіроўцы ў адным з невялікіх гарадоў Беларусі. Тут з'явіліся на свет вершы “На нашым полі”, «Калгасу “Чырвоны баец”», “Я – калгасніца маладая...” і іншыя, а таксама паэма, прысвеченая гэтаму гораду. Назавіце горад. (*Барысаў*)

5. Пра які помнік сярэднявечнага дойлідства пісаў Валянцін Лукша?

Князь пільна дбаў пра непахіснасць мяжаў,
Каб менш было пакутных страт і згуб, –
На ўскрайку векавечнай Белавежы
Пры беразе ўзвёў каменны слуп.

Слуп гораду бяспеку гарантую –
Як верная зарука ад зарук –
За вёрсты бачыць і за вёрсты чуе:
Чужак ідзе або надзеяны друг.
(*Белая вежа*)

6. Вёска Баркалабава, трапіла ў гісторыю як месца стварэння помніка беларускага пісьменства пачатку XVII ст. – Баркулабаўскага летапісу. Храналагічна ахопліваеща перыяд з 1545 да 1608 г., распавядаета пра гісторыю Усходняй Беларусі, беларускую культуру і гістарычных асоб, пра будзённае жыццё простых людзей Беларусі. Каля якога горада знаходзіцца вёска Баркалабава? (*Быхаў*)

7. Пра прыгоды і каҳанне 17-гадовай рускай князёўны Соф’і Гальшанскай і 70-гадовага вялікага князя літоўскага і польскага караля Ягайлы, іх шлюбованне, што адбыло Навагрудку ў лютым 1422 г., распавёў у гістарычным рамане Анатоль Бутэвіч. Назавіце раман. (“*Каралева не здроджвала каралю, або Каралеўскае шлюбованне ў Новагародку*”)

Дыпломам I ступені адзначана кніга А. Вялічкі “Напалеон. Ад Корсікі да Святой Алены ў паштоўках” выдавецтва “Мастацкая літаратура”, дыпломам II ступені – кніга Ю. Лаўрыка “Кнігі і кнігазборы Күцеінскага Богаяўленскага манастыра ў сярэдзіне XVII стагоддзя” выдавецтва “Тэхналогія”.

Намінацыя “Падручнік новага стагоддзя” (выданні навучальнага напрамку) паводле рашэння журы засталася без пераможцы. Дыплом I ступені прысуджаны Беларускаму дзяржаўнаму ўніверсітету за выданне навучальнага дапаможніка з электронным дадаткам “Англійская мова. Сацыяльныя зношынныя”, дыплом другой ступені – вучэбнаму выданню для 1-га класа “Буквар” выдавецтва “Народная асвета”.

СПЕЦЫЯЛЬНЫЯ НАМИНАЦЫИ

❖ “Жывая вера. Ветка”, кніга з серыі “Энцыклапедыя рарытэтаваў”, складальнікі: Г. Нячаева, В. Бажэнава – намінацыя “Садружнасць”, выдавецтва “Беларуская Энцыклапедыя імя П. Броўкі”.

Дыплом I ступені прысуджаны за выданне кнігі “Кітай вачамі беларусаў” пад агульнай рэдакцыяй віцэ-прэм’ера Беларусі Анатоля Тозіка Беларускага тэлеграфнага агенцтва. Дыплом II ступені за кнігу “Палацк – Смаленск. Вехі агульнага лёсу” атрымала выдавецтва “Пачатковая школа”.

❖ “Калядная пісанка. 1913 год”, “Буквар мовы славянскай. 1767 год”, “Буквар у жыцці нашых продкаў”, факсімільнае ўзнаўленне выдання Нацыянальнай бібліятэкай Беларусі – намінацыя “За ўклад у захаванне духоўнай спадчыны”.

Уладальнікам дыплома II ступені стала выдавецтва “Беларусь” за кнігу-альбом “Помнікі мастацкай культуры Беларусі”.

❖ “Беларусы ў фотаздымках Ісака Сербава. 1911 – 1912”, выданне з серыі “Энцыклапедыя рарытэтаваў” – намінацыя “За ўклад у захаванне духоўнай спадчыны”, выдавецтва “Беларуская Энцыклапедыя імя П. Броўкі”.

Спецыяльнымі намінацыямі “За пропаганду чытання” адзначаны грамадскае аўяднанне “Беларускі саюз жанчын” за правядзенне ў 2012 годзе дабрачыннай акцыі “Маміна казка” – намінацыя “За пропаганду чытання”.

Дыпломам I ступені адзначаны Белаграпрамбанк за фінансавую падтрымку выдавецкіх праектаў выдавецтва “Беларуская Энцыклапедыя імя П. Броўкі”.

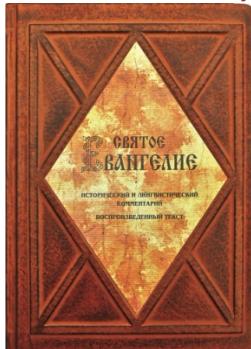
Пераможцам спецыяльной намінацыі “Рускі свет”, прысвеченай ганаровому госцю кніжнай выстаўкі-кірмашу – Расії, стаў дэпартамент сродкаў масавай інфармацыі і рэкламы ўрада Масквы за выданне кнігі Якуба Коласа “Новая зямля” ў перакладзе на рускую мову, стварэнне сумесных выдавецкіх праектаў “Энциклопедія Победы. Беларусь – Москва”, “Жывая вера. Ветка”.

ПЕРСАНАЛЬНАЯ НАМІНАЦЫЯ "Майстэрства"

- ❖ Даўгяла Уладзімір – лепшы ілюстратар.
- ❖ Раманюк Дзяніс – лепшы фотамастак.
- ❖ Свентахоўскі Усевалад – лепшы дызайнер.

ЛАЎРЭАТЫ 53-га НАЦЫЯНАЛЬНАГА КОНКУРСУ "МАСТАЦТВА КНІГІ" (2014 ГОД)

ГРАН-ПРЫ КОНКУРСУ "Трыумф"

❖ **Святое Евангелие**. – Факсимильное воспроизведение из фонда Федерального государственного бюджетного учреждения "Российская национальная библиотека" (собрание Погодина, № 12). – Минск : Белорусский Экзархат Московского Патриархата, 2012. – [324] с.

❖ **Святое Евангелие** : исторический и лингвистический комментарий, воспроизведенный текст / под общей редакцией Р. С. Мотульского ; автор предисловия А. А. Суша. – Минск : Белорусский Экзархат Московского Патриархата, 2012. – LXXXIII, 344, [1] с.

Факсімільнае ўзнаўленне Полацкага Евангелля, унікальнага помніка славянскага пісьменства канца XII – пачатку XIII ст., здзеіснена ў выніку шматгадовай плённай працы прадстаўнікоў нацыянальных бібліятэк Беларусі і Расіі, Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі, выдавецтва Беларускага Экзархата.

Выданне дазволіла максімальна аўтэнтычна ўзнавіць зношні выгляд і аргінальную структуру кніжнага помніка, вярнуць яго ў культурную простору Беларусі.

ТЭМАТИЧНЫЯ НАМІНАЦЫИ

- ❖ "Белорусский народный текстиль: художественные основы, взаимосвязи, новации", манаграфія Вольгі Лабачэўской – намінацыя "Эўрыка", выдавецкі дом "Беларуская навука".
- ❖ "Галоўная вуліца Мінска 1880–1940", книга Леаніда Маракова – намінацыя "Залатыя скрыжалі", выдавецтва "Мастацкая літаратура".
- ❖ "Кніжная культура. Ветка", аўтары тэксту: С. Лявонцьеў,

Тур 3.

Знайдзі лішняе

У кожным лагічным ланцужку трэба знайсці лішняе і растлумачыць свой выбар. На кожны ланцужок слоў загадзя выбіраецца па адным удзельніку ад кожнай каманды, які і будуць адказваць. Падказкі ад іншых удзельнікаў забараняюцца. Адказвае той, хто першым згадаеца. За кожны правільны адказ камандзе налічваецца адзін бал, за правільнае тлумачэнне яшчэ адзін.

У выпадку няправільнага тлумачэння выправіць саперніка можа ўдзельнік другой каманды, за што яго каманда атрымае адзін бал.

1. Ганцавічы, Быхаў, Шклоў, Мазыр. (*Мазыр не з'яўляецца сталіцай свята*)

2. Францыск Скарына, Уладзімір Караткевіч, Сымон Будны, Усяслаў Чарадзей. (*Уладзімір Караткевіч нарадзіўся ў Орыши, астатнія ў Полацку*)

3. Каастусь Каліноўскі, Тадэвуш Касцюшка, Леў Сапега, Канстанцін Астрожскі. (*Леў Сапега быў канцлерам ВКЛ, галоўнай яго дзейнасцю былі палітыка і дыпламатыя, астатнія праславіліся ў ваенай галіне*)

4. Нёман, Прывяць, Днепр, Заходняя Дзвіна. (*На Нёмане няма ніводнага горада, дзе праводзілася свята беларускай пісьменства*)

5. Статут ВКЛ, Прадмова да зборніка "Дудка беларуская", Аповесць мінулых гадоў, "Біблія" Францыска Скарыны. (*Прадмова да зборніка "Дудка беларуская" не з'яўляецца старажытным помнікам беларускага пісьменства*)

6. Мікола Гусоўскі, Сымон Будны, Васіль Цяпінскі, Францыск Скарына. (*Дзейнасць М. Гусоўскага не была звязана з кнігадрукаваннем*)

7. "Бандароўна", "Тутэйшыя", "Паўлінка", "Пошуку будучыні". (*Пералічаныя творы акрамя "Пошуку будучыні" належасць Янку Купалу*)

8. Агурук, воўк, ў (у нескладаве), кулік. (*Помнік ваўку знаходзіцца ў Ваўкаўыску, а ён не быў сталіцай Свята беларускага пісьменства*)

9. Максім Танк, Максім Багдановіч, Кандрат Крапіва, Янка Купала. (*Максім Багдановіч – сапраўднае імя пісьменніка, астатнія псеўданімы*)

10. Дзед Талаш, Міхал, Андрэй Лабановіч, Сымон-музыка. (*Сымон-музыка не меў рэальнага прататыпа*)

Тур 4.

Сталіцы свята ў літаратуры

За кожны правільны адказ каманда атрымлівае трох балы.

1. Пісьменніка-дзекабрыста Фёдара Глінку вельмі ўразіў адзін з нашых гарадоў. І паэт прысвяціў гэтamu гораду некалькі вершаў. Вось радкі аднаго з іх:

13. Ян Сініцкі (1856 або 1860–02.05.1939) – мемуарыст, падарожнік, карэспандэнт “Нашай Ніўы”, аўтар кнігі “Новая Зеландыя – Еўропа” (забаронена цэнзурай). Перад рэвалюцыяй 19050–1907 гг. вярнуўся на радзіму. За ўдзел у рэвалюцыйных падзеях быў арыштаваны і высланы ў Валагодскую губерню. Там напісаў успаміны “З майго жыцця ў вёсцы”. Пасля вяртання ў родны горад стварыў там бібліятэку, займаўся садаводствам. Назавіце родны горад Яна Сініцкага. (*Смаргонь*)

14. Недалёка ад гэтага горада ў вёсцы Люсіна Якуб Колас пачынаў педагогічную дзейнасць. Цяпер у самім горадзе ўстаноўлены помнік пісьменніку. Назавіце горад. (*Ганцавічы*)

15. Хто ў 1610 г. у Быхаве пачаў будаўніцтва замка, які мы можам бачыць і сёння? (*Ян Кароль Хадкевіч*)

16. Які полацкі князь пачаў збіраць першую бібліятэку на Беларусі і адкрыў першую школу? (*Ізяслаў*)

17. У фарным касцёле гэтага горада вянчаліся Соф'я Гальшанская і польскі кароль Ягайла. (*Навагрудак*)

18. Хто выдатна скончыў школу ў Хойніках у 1938 г., працаўшоў у Хойніцкім райкаме камсамола? (*Іван Мелех*)

19. Які знакаміты беларускі пісьменнік нарадзіўся ў Оршы? (*Уладзімір Караткевіч*)

20. У якім горадзе праішлі дзіцячыя гады Паўліны Мядзёлкі – першай выканальніцы ролі ў славутай п'есе Янкі Купалы? (*Глыбокае*)

21. На хутары Акунёва, што ў Глыбоцкім раёне, у верасні 1939 г. нарадзіўся знакаміты пісьменнік, дзяцінства якога праішло ў Глыбокім. Сусветна вядомым ён стаў дзякуючы раману “Знахар”. Хто гэта? (*Тадэвуш Даленга-Мастовіч*)

22. У якім горадзе правёў дзяцінства і юнацтва знакаміты Констанцін Астрожскі? (*Тураў*)

23. Паводле легенды, хто такая Чорная панна Нясвіжа? (*Барбара Радзівіл*)

24. У гэтым невялікім гарадскім пасёлку нарадзілася знакамітая беларуская пісьменніца Вольга Іпатава. (*Mir*)

25. Непадалёку ад Глыбокага ў фальварку Палівачы нарадзіўся знакаміты беларус – акцёр, рэжысёр, стваральнік нацыянальнага прафесійнага тэатра. Хто гэта? (*Ігнат Буйніцкі*)

26. Ён працаўшоў выкладчыкам у школе піяраў у Шчучыне, заснаваў пры ёй батанічны сад, адзін з першых даследчыкаў расліннасці на Беларусі (*Станіслаў Баніфацы Юндзіл*)

27. Які майстар залатых спраў у 1161 г. з дрэва, золата і каштоўных камяняў зрабіў святыню Беларусі? (*Лазар Богша*)

28. Хто падчас Вялікай Айчыннай вайны камандаваў усімі партызанскімі сіламі Аршанскай зоны? (*Канстанцін Заслонаў*)

29. Якуб Колас працаўшоў настаўнікам у адной з школ гэтага горада. (*Пінск*)

30. Які магутны беларускі род заснаваў мядзведжую акадэмію ў Смаргоні? (*Радзівілы*)

Г. Нячаева, фатаграфіі А. Дрыбаса – намінацыя “Духоўнасць”, выдавецтва “Беларуская энцыклапедыя імя П. Броўкі”.

❖ “Маладзік”, “Залатая калекцыя беларускай літаратуры”, серыі кніг – намінацыя “ЛІТ-фармат”, выдавецтва “Мастацкая літаратура”.

❖ “Мінск – сердце Беларусі”, фотаальбом, аўтар тэкstu С. Мішчанка, фота А. Дрыбас – намінацыя “Фотапогляд”, выдавецтва “Беларусь”.

❖ “Нашым дзеткам”, серыя кніг, а таксама кнігі “Сябрыня” Р. Барадуліна, “Ты не слухай Мішку, коцік” Р. Баравіковай – намінацыя “Разам з кнігай мы расцём”, выдавецтва “Мастацкая літаратура”.

❖ “Учитель Сергей Петрович Катков”, кніга В. Сцяпана, “Сяржук Цімохаў”, альбом, укладанне В. Арицюхова – намінацыя “АРТ-кніга”, РВУ “Выдавецкі дом “Звязда”.

Выдавецтва “Кніжный дом” адзначана ў намінацыі “За ўклад у нацыянальнае кнігавыданне” за выданне ілюстраванай фундаментальнай даведачнай, вучэбнай, навукова-папулярнай, дзіцячай літаратуры (“Новейший філософскій слоўтар”, “Постмодэрнізм”, “Історыя філософіі”, “Религія”, “Психология”, “Фізицерапія”, “Лекарственные растения”, “Экономіка”, “Религіі свету”, серыі “В помощь школьніку”, “Репетитор”, “Школьный курс”).

СПЕЦЫЯЛЬНАЯ НАМИНАЦЫЯ

❖ “Слуцкія паясы. Адраджэнне традыцый”, кніга Барыса Лазука – намінацыя “За ўклад у захаванне спадчыны”, выдавецтва “Беларусь”.

❖ “Созвучие сердец”, серыя кніг – намінацыя “Садружнасць”, выдавецкі дом “Звязда”.

❖ “Страницы истории пожарной службы Беларусь”, “Жабинковский сахарный завод. 50 лет (1963–2013)”, кнігі – намінацыя “У люстэрку часу”, навукова-вытворчая кампанія “Тэхналогія”.

ПЕРСАНАЛЬНАЯ НАМИНАЦЫЯ “Майстэрства”

❖ Дрыбас Анатоль – лепшы фотамастак, намінацыя прысуджана за аўтарскую фотаздымку альбомаў “Мірскі замок”, “Ветка”, “Мінск”, “Minsk”, “Первомайскі район горада Мінска”, “Полоцк 1150”, “Кніжная культура. Ветка”, “Природа удзіўляе” (выдавецтва “Беларуская Энцыклапедыя імя П. Броўкі”), альбомы “Беларусь”, “Мінск – сердце Беларусі”, аўтарскі альбом “Мінск” (выдавецтва “Беларусь”).

❖ Калеснікава Варвара – намінацыя “Майстэрства”, адзначана за ілюстрацыі да кнігі Анастасіі Філіповай “Плюшевые сказки”.

❖ Лазука Барыс – намінацыя “За ўклад у захаванне духоўнасці”, за навукова-даследчую работу ў справе аднаўлення стражаных культурных каштоўнасцей.

❖ Лукашык Уладзімір – намінацыя “ЛІТ-фармат”, за

высокаякансны дызайн серый кніг “Маладзік”, “Залатая калекцыя беларускай літаратуры”.

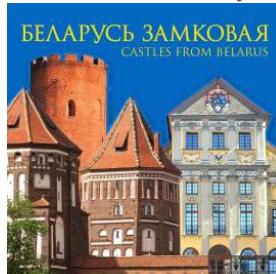
❖ **Лявонцьева Святлана і Галіна Нячаева** – намінацыя “Духоўнасць”, за збіральніцкую працу ў справе захавання старадрукаваных і рэдкіх кніг і аднаўленне стражчаных каштоўнасцей.

❖ **Сувараў Аляксандар** – намінацыя “У листэрку часу”, за творчы падыход да канцэпцыі заказных кніг выдавецтва “Паліграфіка”.

❖ **Цароў Аляксандар** – лепшы дызайнер, намінацыя прысуджана за арыгінальны дызайн вучэбных кніг выдавецтва “Аверсэв”, а таксама міжвыдавецкай серыі “Школьная библиотека”, шматтомных выданняў “Мастацкая літаратура”.

ЛАЎРЭАТЫ 54-ГА НАЦЫЯНАЛЬНАГА КОНКУРСУ “МАСТАЦТВА КНІГІ” (2015 ГОД)

ГРАН-ПРЫ КОНКУРСУ “Трыумф”

❖ **Беларусь замковая** [Изоиздание] = Belarus – the land of castles : фотоальбом / [авторы текста: С. Ф. Адамович и др. ; составители: О. Д. Баженова, Т. В. Белова]. – Минск : Полиграфкомбинат им. Я. Коласа : Беловагруп, 2015. – 544 с.

У выданне ўваішлі ўнікальныя аўтарскія фатаграфіі, картаграфічная, архіўная і музейная інфармацыя з айчынных і замежных краін, гістарычныя малюнкі і гравюры. Упершыню публікуюцца 32 рэдкія архіўныя здымкі беларускіх замкаў XIX і пачатку XX стагоддзя з рукапіснага аддзела бібліятэкі Вільнюскага ўніверсітэта.

У аснове кнігі – спіс помнікаў, унесеных у дзяржаўную праграму “Замкі Беларусі”, прынятую на 2012–2018 гг. Здзейснена спроба сістэматызацыі паводле сучаснага стану захаванасці аб’ектаў.

ТЭМАТИЧНЫЯ НАМИНАЦЫИ

❖ “Беларускі тэхналагічны ўніверсітэт у сілуэтах і вобразах”, даследаванне Аллега Радкевіча – намінацыя “АРТ-кніга”, выдавецкі дом “Беларуская навука”.

❖ “Вялікая энцыклапедыя Вялікага тэатра Беларусі” – намінацыя “Залатая скрыжалі”, выдавецтва “Беларуская Энцыклапедыя” імя П. Броўкі”.

Пытанні для каманд (задаюцца ў час, калі капитаны выконваюць сваё заданне). Правільны адказ прыносяць камандзе пяць балаў.

1. Якая адметная падзея ў галіне літаратуры адбудзеца на цырымоніі адкрыцця свята беларускага пісьменства ў Шчучыне? (Уручэнне Нацыянальнай прэміі ў галіне літаратуры)

2. Дзе і калі Францыск Скарына выдаў першую кнігу – “Псалтыр”? (У Празе 6-га жніўня 1517 г.)

3. У якім годзе Кірыл і Мяфодзій склалі славянскую азбуку? (У 863 г.)

4. Дзе і калі на тэрыторыі сучаснай Беларусі была першая друкарня? (Брэст, 1553 г.)

5. Калі ў Беларусі адзначаецца Дзень славянскага пісьменства і культуры? (24 мая)

Тур 2. Вялікія і славутыя асобы сталіц свята

Праводзіцца па правілах першага тура.

1. Першы прэзідэнт Ізраіля Хаім Вейцман скончыў рэальнае вучылішча гэтага горада. (Пінск)

2. Каго называюць усходнеславянскім “Златавустам”? (Кірыла Тураўскі)

3. Назавіце жанчыну-беларуску, якая прыняла манаства пад іменем Анастасія ў Заслаўі. (Рагнеда)

4. Хто заснаваў першую друкарню ў Нясвіжы? (Сымон Будны)

5. Гэты кафляных спраў майстар – выхадзец з Мсціслаўля – аздабляў шматлікі храмы Масквы. (Сцяпан Палубес)

6. Назавіце імя горадабудаўніка, які па загадзе князя Уладзіміра Васількавіча пачаў будаваць Камянец і Камянецкую вежу. (Дойлід Алекса)

7. Палкоўнік войска Вялікага Княства Літоўскага, удзельнік бітвы пад Лейпцигам, сусветна вядомы арнітолаг у палацы ў Паставах стварыў багаты арніталагічны музей і карцінную галерэю. (Канстанцін Тызенгаўз)

8. У якім горадзе правёў дзяцінства знакаміты беларуска-польскі пісьменнік Адам Міцкевіч? (Навагрудак)

9. Выхадзец з Мсціслаўля разам з паплечнікам у 1564 г. выпусціў у Маскве першую рускую друкаваную кнігу “Апостал”. (Пётр Мсціславец)

10. У якім горадзе нарадзіўся акцёр, тэлевядучы, юмарыст, прадзюсер Вадзім Галыгін? (Барысаў)

11. У свой час Паставы былі адной з рэзідэнций шляхецкага роду, прадстаўнікі якога зрабілі значны ўклад у развіццё не толькі Пастав, але і іншых беларускіх гарадоў, развівалі культуру, навуку. Назавіце гэты шляхетны род. (Тызенгаўзы)

12. У 1667–1668 гг. Клім Міхайлаў удзельнічаў у аздабленні Каломенскага палаца. У 1683–1685 гг. узначальваў групу беларускіх і рускіх разьбяроў, якія стварылі помнік сусветнага значэння – 5-ярусны іканастас Смаленскага сабора Новадзявочага манастыра ў Крамлі. У якім горадзе ён нарадзіўся? (Шклов)

30. Які горад традыцыйна лічыцца радзімай абаранкаў?
(*Смаргонь*)
31. У якім горадзе на тэрыторыі сучаснай Беларусі пачала дзейнічаць першая абшчына сясцёр міласэрнасці? (*Шчучын, у 1742 г.*)
32. Які горад сярод сталіц беларускага пісьменства самы малады?
(*Ганцавічы, заснаваны ў 1898 г.*)
33. У якім беларускім горадзе знаходзіцца помнік агурку? (*Шклой*)
34. Замак гэтага горада унесены ў спіс сусветнай спадчыны ЮНЕСКА. (*Mip*)
35. Які горад прадстаўляе футбольны клуб БАТЭ? (*Барысаў*)

Конкурс капітанаў

Суаднесці горад і інфармацыю пра яго. За кожны правільны адказ налічваецца адзін бал.

Софійскі сабор	Навагрудак
Герб з лучнікам	Пінск
Гара Міндоўга	Шчучын
Парк “Альба”	Заслаўе
Найбуйнейшае прадпрыемства Беларусі па перапрацоўцы льну	Барысаў
Помнік маракам Дняпроўскай ваеннай флатылі	Паставы
Музей “Млын”, “Кузня”, “Свіран”	Полацк
Капліца-склеп Святаполк-Мірскіх	Орша
Помнік князю Барысу	Хойнікі
Помнік “Смутку”	Mip
Рэспубліканская свята “Звіняць цымбалы і гармонік”	Тураў
Палац Друцкіх-Любецкіх	Шклой
Ратуша, якая нядаўна была занесена ў Каталог помнікаў сусветнай архітэктуры, выдадзены ў ЗША	Нясвіж

Даведкі: Софійскі сабор – Полацк; герб з лучнікам – Тураў; гара Міндоўга – Навагрудак; парк “Альба” – Нясвіж; найбуйнейшае прадпрыемства Беларусі па перапрацоўцы льну – Орша; помнік маракам Дняпроўскай ваеннай флатылі – Пінск; музей “Млын”, “Кузня”, “Свіран” – Заслаўе; капліца-склеп Святаполк-Мірскіх – Mip; помнік князю Барысу – Барысаў; помнік “Смутку” – Хойнікі; рэспубліканская свята “Звіняць цымбалы і гармонік” – Паставы; палац Друцкіх-Любецкіх – Шчучын; ратуша, якая нядаўна была занесена ў Каталог помнікаў сусветнай архітэктуры, выдадзены ў ЗША, – Шклой.

❖ “Журавінк@”, серыя кніг для дзяцей – намінацыя “Разам з кнігай мы расцём”, выдавецтва “Мастацкая літаратура”. Аўтары кніг вершаў Віктар Жуковіч “Хто хацеў бы пакатацца?” і Віктар Гардзей “Сарочына цырульня”.

❖ “Нарысы гісторыі культуры Беларусі”, калектыўная праца – намінацыя “Эўрыка”, выдавецкі дом “Беларуская навука”. Кнігі “Культура сацыяльной эліты XIV – пачатку XX ст.” (т. 1.), “Культура гарадоў X – пачатку XX ст.” (т. 2.).

❖ “Скарбы Беларусі”, фотаальбом Аляксандра Аляксеева і Алега Лукашэвіча – намінацыя “Фотапогляд”, выдавецтва “Чатыры чвэрці”.

❖ “Тураўскае Евангелле = Тураўскае Евангелле = Tirou Gospel”, факсімільнае выданне – намінацыя “Духоўнасць”, Нацыянальная бібліятэка Беларусі. Аўтары ідэі Р.С. Матульскі, А.І. Швец, пад агульнай рэдакцыяй А.А. Суши.

❖ “Шахматная навела”, кніга Стэфана Цвэйга – намінацыя “ЛІТ-фармат”.

СПЕЦЫЯЛЬНАЯ НАМИНАЦІІ

❖ “Дзіцячая бібліятэка”, серыя кніг – намінацыя “Садружнасць”, выдавецтва “Кніжны Дом” сумесна зпольскім Elzbieta Jarmolkiewicz.

❖ “Кніжная спадчына Беларусі”, альбом-каталог – намінацыя “За ўклад у захаванне духоўнай спадчыны”, НББ сумесна з выдавецтвам “Беларуская Энцыклапедыя імя П. Броўкі”. Складальнік А.А. Суша, пераклад на рускую мову Г.М. Малея.

Дыплом II ступені прысуджаны кнізе “Францыск Скарына на мовах народаў свету” выдавецкага дома “Звязда”.

❖ “Мінскі аўтамабільны завод. Вопыт сямі дзесяцігоддзяў”, альбом – намінацыя “У люстэрку часу”.

❖ “Перамога – адна на ўсіх”, альбом да 70-годдзя вызвалення Беларусі ад фашистыскіх захопнікаў – намінацыі “Перамога”.

ПЕРСАНАЛЬНАЯ НАМИНАЦІЯ “Майстэрства”

❖ Ваніна Наталля, дырэктар выдавецтва “Пачатковая школа” (присуджана пасмяротна).

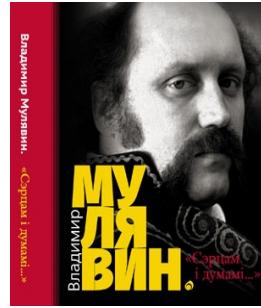
❖ Дубовік Кацярына – лепшы ілюстратар, адзначаны за ілюстрацыі да кніг Стэфана Цвэйга “Шахматная навела”.

❖ Мацур Генадзь – лепшы дызайнер, адзначаны за арыгінальны дызайн кніг “Беларускі советскі плакат”, “Радзівіллы. Несвіж. Замок”.

❖ Ліхтаровіч Георгій – лепшы фотамастак, адзначаны за аўтарскую фотаздымку альбомаў Вольгі Лабачэўскай “Сляянская энцыклапедыя ў творах Мікалая Тарасюка”, “Палескія былі Івана Супрунчыка”, “Беларусь”, “Мінск” і інш.

ЛАЎРЭАТЫ 55-ГА НАЦЫЯНАЛЬНАГА КОНКУРСУ “МАСТАЦТВА КНІГІ” (2016 ГОД)

ГРАН-ПРЫ КОНКУРСУ “Трыумф”

❖ **Крушинская, Л. А.** Владимир Мулявин. “Сэрцам і думамі...” : воспоминания, интервью, исследования / [автор проекта, редактор-составитель] Людмила Крушинская. – Минск : Мастацкая літаратура, 2015. – 614, [1] с. ил.

Гэта некалькі соцень старонак, амаль 800 фотаздымкаў з архіваў сям’і і сяброву народнага артыста. Унікальным выданне зрабілі рэдкія дакументы, аповеды родных спевака, а таксама асабістыя ўспаміны сяброву і добрых знаёмых Уладзіміра Мулявіна.

ТЭМАТЫЧНЫЯ НАМИНАЦЫИ

- ❖ “Александр Кищенко = Аляксандар Кішчанка = Alexander Kischenko : летописец ХХ столетия”, альбом (складальнікі: Л. Анцух, Н. Кухарэнка-Кішчанка) – намінацыя “АРТ-кніга”, выдавецтва “Чатыры чвэрці” ў серыі “Культурное наследие Беларуси”.
- ❖ “Дивная симфония”, фотаальбом – намінацыя “Духоўнасць”, выданне Свята-Еўфрасіннеўскага жаночага манастыра ў Полацку.
- ❖ “Жила-была сказка”, серыя кніг (“Колобок”, “Теремок”, “Репка”, “Курочка Ряба”, “Козляткі і волк”) – намінацыя “Разам з кнігай мы расцём”, выдавецтва “Аверсэў”.
- ❖ “Завещание потомкам”, фотаальбом – намінацыя “Перамога”, Паліграфкамбінат імя Я. Коласа.
- ❖ “Карагод беларускіх абраадаў”, альбом Анатоля Кляшчука – намінацыя “Фотапогляд, выдавецтва “Беларусь”.
- ❖ “Кітайская мова”, дапаможнік для вучняў трэцяга класа – намінацыя “Падручнік новага стагоддзя”, выдавецтва “Вышэйшая школа”.
- ❖ “Народное зодчество Беларуси: история и современность”, кніга-альбом Сяргея Сергачова – намінацыя “Залатыя скрыжалі”, выдавецтва “Беларуская Энцыклапедыя імя П. Броўкі”.
- ❖ “Таямніцы Крэўскага замка”, кніга А. Бутэвіча – намінацыя “ЛІТ-фармат”, выдавецкі дом “Звязда”.
- ❖ “Фалерыстыка Беларусі”, навукова-папулярная кніга Аляксандра Вялічкі – намінацыя “Эўрыка”, выдавецтва “Беларусь”.

СПЕЦЫЯЛЬНЫЯ НАМИНАЦЫИ

- ❖ “Брестский железнодорожный вокзал. Между Западом и Востоком”, “Города и горизонты” (аўтар канцепцыі і тэкста А. Сувораў) – намінацыя “У лютэрку часу”, таварыства “Поліграфіка”.

сенам, дровамі і, вядома ж, рыбай? (*Пінск*)

8. Побач з якім горадам знаходзіцца эксперыментальная база Цэнтральнага батанічнага сада НАН Беларусі, на якой праводзіцца вывучэнне раслін з сямейства брусніц? (*Ганцавічы*)

9. Сімвалам якога горада з’яўляецца вежа з гадзіннікам? (*Шчучыны*)

10. Некалі гэты горад быў рэзідэнцыяй некараанаваных каралёў Беларусі. (*Нясвіж*)

11. У якім горадзе праходзіць вішнёвы фестываль і ўстаноўлены помнік вішні? (*Глыбокае*)

12. Гэты горад заснаваў кіеўскі князь Уладзімір Святаслававіч. (*Заслаўе*)

13. У 2002 г. сталіцай Дня беларускага пісьменства стаў не горад, а гарадскі пасёлак у Карэліцкім раёне. Які? (*Мір*)

14. У якім горадзе знаходзілася акадэмія, дзе вучылі мядведзяў? (*Смаргонь*)

15. У якім горадзе знаходзіцца помнік героям “Палескай хронікі” І. Мележа? (*Хойнікі*)

16. У якім горадзе знаходзіцца адзіны ў свеце помнік птушцы куліку-марадунцы? (*Тураў*)

17. Па ўзроставым крытэрыйі, калі верыць “Аповесці мінульых гадоў”, гэты горад саступае толькі Полацку (*Тураў*)

18. Паблізу якога горада войскі Напалеона перапраўляліся праз Беразіну, калі адступалі з нашых зямель? (*Барысаў*)

19. У якім горадзе знаходзіцца помнік беларускай літары “ў”? (*Полацк*)

20. У якім горадзе знаходзіцца Слуцкая брама – адзіная з пяці брам замка, якая захавалася да нашых часоў? (*Нясвіж*)

21. Дзе знаходзіцца папяровая фабрыка “Спартак”? (*Шклоў*)

22. Дзе праводзіцца фестываль сярэднявечнай культуры? (*Навагрудак*)

23. Гэты горад, тады яшчэ паселішча, быў упершыню ўзгаданы ў 996 г. пад назвай Пасаднік. (*Паставы*)

24. У Сярэднявеччы гэты горад славіўся ліцейнай гарматнай майстэрніяй (людвісарніяй). (*Быхаў*)

25. Які горад стаіць на рацэ Ляской? (*Камянец*)

26. У якім горадзе да Дня беларускага пісьменства было ўстаноўлены некалькі бронзовых бюстаў знакамітым беларусам – Язэпу Корсаку, Язэпу Драздовічу, Ігнату Буйніцкаму, Паўлу Сухому, Вацлаву Ластоўскаму і інш.? (*Глыбокае*)

27. Горад – сталіца Палесся. (*Пінск*)

28. Недалёка ад гэтага горада ў 1514 г. войска пад камандаваннем гетмана ВКЛ Канстанціна Астрожскага перамагло колькасна большыя маскоўскія войскі. (*Ориша*)

29. Да пачатку 1990-х гг. у гэтым горадзе размяшчаўся гарнізон марской авіяцыі Балтыйскага флоту і база ракетансццаў Ту-16. (*Быхаў*)

СЦЭНАРНЫЯ РАСПРАЦОЎКІ

СВЯТА БЕЛАРУСКАГА ПІСЬМЕНСТВА

Гульня (Х-ХІ класы)

Мэта: знаёмства з беларускімі гарадамі, гісторыяй, культурай, літаратурай.

Падрыхтоўка да гульні. Вучні аб'ядноўваюцца ў 2 каманды і выбіраюць капитана. На кніжнай выставе экспануюцца кнігі, часопісы, газеты, дзе змешчана інфармацыя пра свята беларускага пісьменства і гарады – сталіцы свята. У якасці падказкі ўдзельнікам выдаюцца карткі з пералікам усіх гарадоў – сталіц свята.

ХОД ГУЛЬНІ

Вядучы. У першую нядзелю верасня ўся Беларусь адзначае цудоўнае свята – Дзень беларускага пісьменства. Пачатак святу паклала Міністэрства культуры пасля святкавання 500-годдзя з дня нараджэння Францыска Скарыны. Гісторыя свята прыводзіць нас у 1994 год у старажытны горад Полацк. Традыцыйна гэта гарады – гістарычныя цэнтры культуры, науکі, літаратуры і кнігавыдання. І сёння мы з вамі ўзгадаем іх.

Тур 1. Сталіцы Дня беларускага пісьменства

Вядучы задае пытанні. Адказвае каманда, якая першая здагадаецца. За кожны правільны адказ камандзе налічваецца 2 балы.

Да тура падбіраюцца фотаздымкі гарадоў, па якіх каманды павінны будуць адгадаць горад.

1. У якім горадзе знаходзіцца Барысаў камень? (*Полацк*)
2. Недалёка ад гэтага горада ў часы Вялікай Айчыннай вайны савецкімі войскамі былі ўпершыню выкарыстаны рэактыўныя ўстаноўкі “БМ-13”, якія ўсе ведаюць пад называй “Кацюша”. (*Ориша*)
3. Гэты горад быў першай сталіцай ВКЛ. (*Навагрудак*)
4. У якім горадзе быў устаноўлены памятны крыж у гонар 1000-годдзя хрысціянства ў Беларусі? (*Заслаў*)
5. На гербе гэтага горада знаходзіцца чырвоная лісіца і рука, якая трymае меч. (*Мсцислаў*)
6. У якім горадзе стаіць Белая вежа? (*Камянец*)
7. У якім горадзе амаль да сярэдзіны мінулага стагоддзя існаваў “торг на вадзе”, дзе праста з лодак гандлявалі рознай жыўнасцю, зернем,

- ❖ “Запавет нашчадкам”, альбом – намінацыя “Перамога”, выдавецтвы “Бяловагруп” і паліграфкамбіната імя Якуба Коласа.
- ❖ “Культура Беларусі” – намінацыя “За ўклад у захаванне кніжнай спадчыны”, выдавецтва “Беларуская Энцыклапедыя імя П. Броўкі”.
- ❖ “Семейны фотоальбом Восточного партнерства” – намінацыя “Садружнасць”, прадпрыемства “Рыфтруп”.

ПЕРСАНАЛЬНАЯ НАМИНАЦЫЯ “Майстэрства”

- ❖ Кляшчук Анатоль – лепшы фотамастак.
- ❖ Лукашэвіч Алег і Аляксееў Аляксандар – лепшыя дызайнеры кнігі, адзначаны за дызайн кніг-альбомаў “Нацыянальны гістарычны музей Рэспублікі Беларусь”, “Нясвіж. Палацава-парковы ансамбль”, “Спадчына Беларусі”.
- ❖ Якавенка Юрый – лепшы ілюстратар.

МУЗЕЙ БЕЛАРУСКАГА КНІГАДРУКАВАННЯ

Музей беларускага кніга-друкавання з'яўляецца адным з адзінаццаці музеяў Нацыянальнага Палацкага гісторыка-культурнага музея-запаведніка. Размяшчаецца ў памяшканні былой Брацкай школы Палацкага Богаяўленскага манастыра, помніку архітэктуры XVIII ст.

Музей адчыніў свае дзвёры для наведвальнікаў 8 верасня 1990 года пад час святкавання 500-годдзя з дня нараджэння беларускага і ўсходнеславянскага першадрукара, славутага палаchanіна Францыска Скарыны. Мастацкае рашэнне экспазіцыі ажыццяўлі мастакі С. Дмітрыеў і І. Куржалаў.

Музей прысвечаны кнізе ва ўсіх яе аспектах, пачынаючи ад першых рукапісных скруткаў да кнігі сучаснай, знаёміць наведвальнікаў з гісторыяй стварэння пісьменнасці, пісьмовых прыстасаванняў, кніжнай ілюстрацыі, паліграфіі. Экспазіцыя музея размяшчаецца ў 15 залах, на двух паверхах, дзе дэманструеца 2500 музейных экспанатаў.

Самую вялікую частку музейных экспанатаў складаюць кнігі: рукапісныя, старадрукаваныя, а таксама сучасныя выданні. Старадрукаваныя выданні прадстаўлены цікавымі і прыгожымі выданнямі кірылічнага і лацінскага шырфтоў. Сярод іх такія рарытэты, як “Евангеліе вучыцельнае” (Вільна: Друкарня Мамонічаў, 1595), Іеранім Фалецкі “12 прамоў” (Венецыя: Выданне Альдаў, 1558), “Мінея общая” (Масква, 1628) і інш. Сучасныя выданні прадстаўлены лепшымі кнігамі-лаўрэатамі конкурсаў “Мастацтва кнігі”.

Акрамя кніг у музеі прадстаўлена і іншая друкаваная прадукцыя: часопісы і газеты розных гадоў, паштоўкі, лістоўкі, календары, буклеты. Тут жа можна ўбачыць прадметы і матэрыялы, якія суправаджаюць кнігу і пісьмо, сярод якіх прыгожыя пісьмовыя прыборы мінульых стагоддзяў, друкарскія станок, папяровы прес, падсвечнікі, пісьмовыя прыналежнасці розных часоў і інструменты для пісьма, пачынаючи ад пісала і гусінага пяра да сучасных аўтаматычных ручак.

Для таго, каб зрабіць падарожжа ў часе і ўявіць сабе нялёгкі працэс стварэння рукапісных кніг, у музеі створана майстэрня перапісчыка кніг – скрыпторый, дзе можна пабачыць заклапочанага манаха-перапісчыка з гусіным пяром у руках. А працэс стварэння першых друкаваных кніг добра ўяўляецца пасля наведвання рэканструйванай друкарні XVII–XVIII стст., дзе побач шчыруюць наборшчык і друкар. У музеі можна пабачыць інтэр'ер кабінета вучонага або пісьменніка XVII–XVIII стст., майстэрні мастака-афарміцеля, прыгожую мэблю мінульых стагоддзяў і шмат чаго іншага.

Супрацоўнікі музея клапоцяцца пра захаванне і данясенне да

чацвертага дня...” / М. Мікалаеў // Беларусь. – 1980. – № 12. – С. 22–23.

Даведачна: асноўныя выдавецкія цэнтры таго часу – Брэст, Вільна, Гродна, Куцейна, Магілёў, Мінск, Нясвіж, Полацк.

Кніжная справа на Віцебшчыне

Прапануеца літаратура аб выдавецкай дзейнасці гісторыкаў і краязнаўцаў А. П. Сапунова, М. Я. Нікіфароўскага, Д. І. Даўгялу, У. К. Стукаліча, Е. Р. Раманава, інфармацыя аб зборніках “Вітебская старина” (1883, 1885, 1888), “Памятныя книжкі Вітебскай губерні” (1860–1916), “Полоцко-Вітебская старина” (1911, 1916) і інш.

Подлипскі, А. Кніга в Вітебске : книгоиздательство, бібліотеки и книголюбы Вітебска : дооктябрьский период / А. Подлипский. – Вітебск : Вітебская областная типография, 1999. – 64 с.

Подлипскі, А. М. Периодическая печать Вітебска / А. М. Подлипский. – Вітебск, 2001. – 160 с.

Раздзел 5. Дакрануцца да гісторыі: рэдкія выданні з фондаў... бібліятэкі

Акрамя рарытэтных выданняў, у раздзеле дэманструюцца шэдэўры паліграфічнай творчасці – мініяцюрныя і сувенірныя выданні, багата ілюстраваныя альбомы, арыгінальна выдадзеныя кнігі, а таксама факсімільныя і рэпринтныя выданні, кнігі з аўтографамі з уласных фондаў бібліятэк.

Раздзел 6. Мастацтва сучаснай кнігі

Прапануюцца лепшыя выдавецкія праекты, адзначаныя ў рамках Нацыянальнага конкурсу “Мастацтва кнігі”.

Мастацкая літаратура, 1990. – 183 с.

Лозка, А. “Псалтыр” Францыска Скарыны – не першая друкаваная беларуская кніга? / А. Лозка // Роднае слова. – 2009. – № 2. – С. 106–108.

Францыск Скарына і яго час : энцыклапедычны даведнік / галоўны рэдактар І. П. Шамякін. – Мінск : БелСЭ, 1988. – 608 с.

Раздел 4. Кніжная справа Беларусі

Бібліотечное дело в Белоруссии (XVI в. – 1917 г.) : библиографический указатель / [составитель Л. Н. Новицкая]. – Минск : ГБ БССР, 1982. – 194 с.

Волк, А. А. Книгоиздательское дело в Белоруссии : исторический очерк / А. А. Волк, А. И. Ракович. – Минск : Издательство БГУ, 1977. – 280 с.

Галенчанка, Г. Я. Невядомыя і малавядомыя помнікі духоўнай спадчыны і культурных сувязей Беларусі XV – сярэдзіны XVII ст. / Г. Я. Галенчанка. – Мінск : Беларуская навука, 2008. – 458 с.

Гісторыя беларускай кнігі : у 2 т. / М. В. Нікалаеў ; пад агульной рэдакцыяй М. В. Нікалаева. – Мінск : Беларуская энцыклапедыя імя Петруся Броўкі.

Т. 1: Кніжная культура Вялікага Княства Літоўскага. – 2009. – 424 с.

Т. 2: Кніжнасць новай Беларусі (XIX–XXI стст.). – 2011. – 436 с.

Задыткі: дакументальныя помнікі на Беларусі : зборнік навуковых артыкулаў.

Из истории книги, библиотечного дела и библиографии в Белоруссии : сборник статей.

Из истории книги в Белоруссии : сборник статей / редакция: М. П. Стрижонок (ответственный редактор) [и др.]. – Минск, 1976. – 160 с.

Кніга Беларусі, 1517–1917 : зводны каталог / складальнікі: Г. Я. Галенчанка [і інш.]. – Мінск : Беларуская Савецкая Энцыклапедыя імя П. Броўкі, 1986. – 615 с.

Пераемнікі і наследдоўнікі Скарыны

Групующа матэрыялы аб дзеянасці друкароў і кнігавыдаўцоў: Сымон Будны, Лаўрэнцій і Стэфан Зісані, Ілля Капіевіч, Лявонцій Карповіч, Пётр Mcціславец, Сімёён Полацкі, Мялецій Сматрыцкі, Спрыдон Собаль, Васіль Цяпінскі.

Кнігадрукаванне XV–XVIII ст.

Анушкін, А. И. Во славном месте Виленском : очерки из истории книгопечатания / А. И. Анушкін. – Москва : Искусство, 1962. – 172 с.

Батвіннік, М. Кутейнскій букварь / М. Батвіннік // Народная асвета. – 1971. – № 12. – С. 86–87.

Мальдзіс, А. И. На скрыжаванні славянскіх традыцый : літартура Беларусі пераходнага перыяду (другая палавіна XVII–XVIII ст.) / А. И. Мальдзіс. – Мінск : Навука і тэхніка, 1980. – 352 с.

Мікалаеў, М. “Зроблена ў Брэсце 1563 года месяца верасня

слушача роднага слова і таму большая частка экспкурсій тут праводзяцца на беларускай мове. І як лагічнае гэтаму пацведжанне – велічнае і прыгожая скульптура П. Вайніцкага “Прысвячэнне роднаму слову”, якая ўзвышаецца ў апошні залаў музея і вучыць нас шанаваць сваю мову, сваю спадчыну.

ЛІТАРАТУРА

1. Ашуева, В. Я. Музей беларускага кнігадрукавання: гісторыя і сучаснасць / В. Я. Ашуева, Т. А. Джумантаева // Полацкі музейны штогоднік : [зборнік навуковых артыкулаў] / Нацыянальны Полацкі гісторыка-культурны музей-запаведнік. – Полацк, 2010 – С. 139–146. – Бібліографія: 11 назв.

2. Гальпяровіч, Н. Я. Полацк – бацька гарадоў беларускіх / Н. Я. Гальпяровіч, Н. Г. Ваніна ; [редкал.: Н. Г. Ваніна (і інш.) ; фота З. Э. Герасімовіч (і інш.)]. – Мінск : Пачатковая школа, 2010. – 95 с. – (Гарады і гістарычныя мясціны Беларусі).

3. Каліноўскі, І. І. Полацк і яго ваколіцы / І. І. Каліноўскі ; пер. на англ. мову С. І. Русанавай, Н. С. Царык. – Мінск : Вышэйшая школа, 2005. – 143 с.

4. Музеі Беларусі = Музеи Беларуси / рэд. Г. П. Пашкоў, Л. В. Календа, М. Г. Нікіцін. – Мінск : Беларуская Энцыклапедыя імя П. Броўкі, 2008. – 559 с.

5. Музеі Полацка [Выяўленчы матэрыял] = Museums of Polotsk = Polotsk museums : [фотаальбом] / аўт. тэксту і ўклад. Т. А. Джумантаева ; перакл. на англ. мову Н. А. Далジョンак ; фота І. У. Супранёнак. – Мінск : Беларусь, 2015. – 332, [3] с.

6. Полацк. Гонар вякоў : [фотаальбом / аўт. тэксту С. В. Тарасаў ; фота І. У. Супранёнка]. – Мінск : Беларусь, 2012. – 263 с.

7. Полацк музеіны [Выяўленчы матэрыял] = Museums of Polotsk : фотаальбом / аўт.-уклад. Т. А. Джумантаева, М. М. Ільніцкі ; фота І. У. Супранёнка. – Мінск : Беларусь, 2006. – 282 с.

САЦЫЯКУЛЬТУРНАЯ ДЗЕЙНАСЦЬ

Прыкладныя формы і назвы бібліятэчных мерапрыемстваў

Форма мерапрыемства	Назва мерапрыемства
Акцыі сацыякультурная акцыя, флэшмоб	“Дакраніся да роднага слова”, “Будзь у фармаце – чытай беларускае!”, “Чытаем на роднай мове – далучайся і ты”, “Рускай мове дай разгрузку – размаўляй па-беларуску”, “Пасябруем з добрай кнігай”, “Добрым кнігам – добры дзень”, “Час чытаць кнігі роднай краіны…”, “Да роднай мовы крок зрабі”, “С белорускай кнігой – в будущее”, “Гучы, роднае слова!”, “Признание в любви белорусскому писателю”, “Вы яшчэ не чытаеце на беларускай мове – тады мы ідзёём да вас!”, “Родная мова, сябруй ся мнай!”
Выставы (кніжныя, мастацкія, віртуальныя) выставка-віктарына, выставка-прагляд лепішых беларускіх выданняў, выставка-вернісаж, выставка-дывалог, выставка-роздум, экспрэс-выставка, выставка-каляж, выставка-дасце, выставка-гульня, выставка-дыварама, выставка-партрэт і інш.	“Адвечных кніг жывыя душы”, “І вечным застанецца слова”, “У спадчыну – добрае роднае слова”, “У родным слове – цэлы свет”, “Ёсць такія імёны, ёсць такія кнігі!”, “Культурное наследие: от поколения к поколению”, “Слава кніжцы беларускай”, “Свет ведаў адкрывае кніга”, “І свет духоўнасці не гасне”, “Знакавыя постаці Беларусі”, “Па старонках беларускіх часопісаў”, “Слова жывое, роднае, гаваркое…”, “Адзіная ў свеце літара Ў”, “Ручай крыштальны мовы роднай”, “Нам кніга – вечнае святыло”, “Дзень добры, кнішка беларуская!”, “Знаменце: новыя аўтары, новыя творы”, “Да добра – праз беларускую кнігу”, “Вялікія і славутыя людзі Беларусі”
Вечары, святы вечар-дывалог, вечар-партрэт, літаратурна-музычная вечарына, вечар-элегія, вечар паэзii, літаратурная гасцінай і інш.	“Свята кнігі і слова”, “Дала мне маці гэту мову, як спадчыну і запавет…”, “Сэрцам роднага слова краніся”, “Я словам слаўлю родны край”, “Мовы пяшчотнай сузор’е”, “Пакуль пяём на роднай мове мы, жыве зямля бацькоў, жыве Радзіма”, “Пуцяводная зорка Еўфрасінні”, “Таямніцы паэтычнага слова”, “Роднага слова ўсмешка”, “Часоў былых і новых повязь”, “Свет ведаў кніга адкрывае”, “Мы – наследники Скорины”, “У думах, у сэрцах, у песнях...”

Раздел 2. З слаўнага горада Полацка. Доктар Францыск Скарына

Арлоў, У. А. Таямніцы Полацкай гісторыі / У. А. Арлоў. – Мінск : Полымя, 2000. – 464 с.

Аўдоніна, Т. Францыск Скарына: шлях служэння Радзіме і народу / Т. Аўдоніна // Роднае слова. – 2013. – № 5. – С. 20–22.

Варанько, К. Д. Да 525-годдзя з дня нараджэння Ф. Скарыны (1490?–1551?) / К. Д. Варанько // Адукацыя і выхаванне. – 2015. – № 9. – С. 72–75.

Галенчанка, Г. Я. Францыск Скарына – беларускі і ўсходнеславянскі першадрукар / Г. Я. Галенчанка. – Мінск : Навука і тэхніка, 1993. – 280 с.

Гравюры Францыска Скарыны = Гравюры Франциска Скорины : альбом / аўтар тэксту і складальнік Л. Ц. Баразна ; прадмова В. Ф. Шматава. – Мінск : Беларусь, 1990. – 191 с.

Каліноўскі, І. І. Полацк і яго ваколіцы = Полоцк и его окрестности / І. І. Каліноўскі. – Мінск, 2005. – С. 43–47.

Казбярук, У. М. Францішак Скарына : навукова-папулярны нарыс / У. М. Казбярук. – Мінск : Мастацкая літаратура, 2003. – 174 с.

Кісялёў, Г. Францыск Скарына: загадкі партрэта / Г. Кісялёў // Роднае слова. – 2006. – № 3. – С. 96–99.

Клышка, А. Францыск Скарына, альбо Як да нас прыйшла кніга / А. Клышка. – Мінск : Беларусь, 2016. – 125, [74] с.

Немировский, Е. Л. Франциск Скорина : жизнь и деятельность белорусского просветителя / Е. Л. Немировский. – Минск : Мастацкая літаратура, 1990. – 596, [1] с.

Полоцк. Из пепла столетий [Изоматериал] = Polotsk. From ashes of centuries / составитель С. В. Пешин ; автор текста С. В. Тарасов ; фото О. В. Елькина. – Минск : Беларусь, 2010. – 118 с.

Раздел 3. Год 1517. “Повелел есм и Псалтырю тиснути рускым и словами, а словенским языком”

Бярозкіна, Н. Са слаўнага Полацка родам / Н. Бярозкіна // Адукацыя і выхаванне. – 1997. – № 8. – С. 115–120.

Галенчанка, Г. Я. Францыск Скарына – беларускі і ўсходнеславянскі першадрукар / Г. Я. Галенчанка. – Мінск : Навука і тэхніка, 1993. – 280 с.

Дышыневіч, В. Першая кніга доктара Скарыны / В. Дышыневіч // Літаратура і мастацтва. – 2000. – 29 верас. – С. 15.

Замкоўскі, А. “Псалтыр” Скарыны / А. Замкоўскі // Полацкі веснік. – 2007. – 10 жн. – С. 7.

Кніжная культура Беларусі XI – пачатку XX ст. : матэрыялы XI Міжнародных кнігазнаўчых чытанняў, Мінск, 16–17 красавіка 2015 г. / [складальнікі: Г. У. Кірэева, Т. А. Сапега, А. А. Суша ; рэдкал.: Р. С. Матульскі і інш]. – Мінск, 2015. – С. 58–63.

Лабынцаў, Ю. Скарынаўскі каляндар / Ю. Лабынцаў. – Мінск : 33

“КНІЖНАЯ КУЛЬТУРА БЕЛАРУСІ: 500 ГОД БЕЛАРУСКАМУ КНІГАДРУКАВАННЮ”

Бібліятэчна экспазіцыя

Тэрмін “экспазіцыя” азначае размяшчэнне ў музейных, выставачных залах або на адкрытых пляцоўках розных мастацкіх твораў, а таксама помнікаў матэрыяльнай культуры, гістарычных дакументаў у пэўнай сістэме. Наведальнікам прапануюцца лепшыя ўзоры нацыянальнага кнігадрукавання (ад XVII ст. да XXI ст.), выданні з рэдкіх фондаў бібліятэк, літаратура па гісторыі друку. У афармленні экспазіцыі могуць быць выкарыстаны льняныя абрусы, сурвэткі, рушнікі.

Цытата:

*Бяследна нішто не міне,
Гісторыя слова адродзіць.
Ты – мост,
на якім да мяне
Мінуўшчына ў госці прыходзіць.*

*Мільгаюць старонкі твае –
І мы размаўляем з вякамі,
І продак да нас дастае
Радкамі, нібыта рукамі.*

П. Макаль

Экспазіцыя можа будавацца адпаведна наступных раздзелаў:

- ❖ Вытокі кнігадрукавання
- ❖ З слаўнага горада Полацка. Доктар Францыск Скарына
- ❖ Год 1517. “Повелел есм и Псалтырю тиснути рускым и словами, а словенским языком”
- ❖ Кніжная справа Беларусі
- ❖ Дахрануцца да гісторыі: рэдкія выданні з фондаў ... бібліятэкі
- ❖ Мастацтва сучаснай кнігі

Раздзел 1. Вытокі кнігадрукавання

Бярозкіна, Н. Ю. Гісторыя кнігадрукавання Беларусі (15–пачатак 20 ст.) / Н. Ю. Бярозкіна. – Мінск : Беларуская навука, 1998. – 199 с.

Гісторыя беларускай кнігі : у 2 т. / М. В. Нікалаеў ; пад агульной рэдакцыяй М. В. Нікалаева. – Мінск : Беларуская энцыклапедыя імя Петrusя Броўкі.

Т. 1: Кніжная культура Вялікага Княства Літоўскага. – 2009. – 424 с.

Доўнап, Л. І. Гісторыя беларускай кнігі / Л. І. Доўнап. – Мінск : БДУКМ, 2012. – 252 с.

Электронныя презентацыі, вандроўкі, падарожжы

Электронныя презентацыі “От книги рукописной до печатной”, “Свет знаний открывает книга”, “От первых свитков до больших томов”, “Азбука – начало всех начал”, “От кириллицы до электронной книги”, “От глиняной таблички – к книжной страничке”

Гістарычныя вандроўкі, ваяжы, падарожжы ў гісторыю роднага слова “По следам Францыска Скорины”, “З гісторыі кнігадрукавання”, “Книга, дети, всем нужна, учит мудрости она”, “Невядомы Скарына”, “Вытокі беларускага пісьменства”, “Пад зоркай Еўфрасінні”, “Светает светом через тым: святое имя Евфросинны”, “Ад Скарыны да нашых дзён”, “Сталіцы Дня беларускага пісьменства”, “Адвочны голас Радзімы”, “Гімн письменам из далекіх времен”, “Откуда к нам пришла книга”, “Жывая спадчына”, “Свет ведаў адкрывае кніга”

Урокі урокі гісторыі, інфармацыйнай культуры, роднай мовы, ведаў, беларусазнаўства, літаратурны ўрок, гістарычны урок

Урокі, гадзіны, вусныя часопісы, гутаркі “Родная мова – крыніца празрыстыя”, “Праз смугу стагодзіёў дайшло да нас слова”, “Як да нас прыйшла кніга”, “Сыны слайнага горада Полацка”, “На світанку кнігадрукавання”, “Не знікне цуд прыгожага пісьменства”, “Светачы зямлі беларускай”, “Ля вытоку першапісьменства”, “Звіні, мая светлая мова”, “Кніга нараджаецца, каб жыць”, “Адкуль ты, слова?”, “Праз казку мову родную пазнай”, “Нам кніга – вечнае свяцло”, “Сусвет Францыска Скарыны”

Гадзіны гадзіна пытанняў і адказаў, кнігі, гісторыі, ведаў, літаратурная гадзіна, гадзіна беларусазнаўства, цікавых паведамленняў, беларускага пісьменства,

Дыспуты “Читать или не читать?”, “Будущее и книга”, “Скарына знаёмы і незнёмы”, “Франциск Скорина: бесспорное и спорное”

Гутаркі гутарка-дыялог, дыскусія, дыспектум, гульня

Гульнявыя праграмы конкурс, віктарына, літаратурная загадка, квэст, турнір, крыжаванка	<p>Турніры знаўцаў беларускай мовы “Беларуская мова: цікава і складана”, знаўцаў творчасці беларускіх пісьменнікаў “Жывая вада бацькоўскіх крыніц”, “На таленты багатая зямля”, мовазнаўчыя турніры “Усё пачынаецца з роднага слова”, “Мілагучная, звонкая, родная...”</p> <p>Конкурсы эрудытаў беларускай мовы “Мова – духоўны скарб народа”, фотаконкурс “Я і кніга – у аб’ектыве”, конкурс-аукцыён “Краса і сіла роднай мовы”</p> <p>Этнаграфічны квэст “Ад прадзедаў спакон вякоў...”</p> <p>Этна-марафон “Беларуская мова – пачні з пачуццяў”</p> <p>Брэйн-рынг “Кніга – мудрасці крыніца”</p> <p>Ток-шоу “Кніга і чытанне – шлях да поспеху”</p> <p>Гонкі за ведамі “По следам Скорины”</p> <p>Інтэлектуальны марафон “На світанку кнігадрукавання”</p>
Іншыя формы масавых мерапрыемстваў	<p>Бібліяглобус “Промні асветніцтва”</p> <p>Вершаваны круіз “Нам засталася спадчына”</p> <p>Дзень сямейнага адпачынку “Семью сплотить сумеет мудроść книг”</p> <p>Літаратурнае караоке “Спяшайце з паэтамі стрэцца!”</p> <p>Літаратурная дэгустацыя “Час чытаць кнігі роднай краіны”</p> <p>Літаратурна-музычная віктарына “На кожнай сцяжынцы іх песні і голас”</p> <p>Паэтычны калейдаскоп “Каб мову шанаваць патрэбна не маўчаць!”</p>

Уздел у змястоўна багатых сацыякультурных мерапрыемствах дазволіць чытачам даўрануцца да вытокаў славянскай гісторыі і пісьменства, помнікаў вуснай народнай творчасці, кніжнага майстэрства.

У публічных біблітэках вобласці могуць быць праведзены:

- ❖ выставка-прэзентацыя выдавецкай прадукцыі бібліятэкі і навінак кніжных выдавецтваў “Слаўлю цябе, беларускае слова!”, “Вітаю цябе, беларуская кніга!”;
- ❖ экспурсія па гісторыка-краязнаўчай экспазіцыі “Нам кніга – вечнае свято”, “Кніжная мудрасць стагоддзяў” – сумесна з раённым краязнаўчым музеем;
- ❖ арганізацыя “рукапіснай майстэрні”;
- ❖ раённы фальклорна-этнаграфічны фестываль “Жывая вада

бацькоўскіх крыніц”, “Сузор’е талентаў”;

- ❖ выступленне фальклорных калектываў, ансамблей, выкананіцаў народных песен (сумесна з ДК);
- ❖ паказ дакументальных фільмаў гістарычнай і патрыятычнай накіраванасці;
- ❖ тэсціраванне жадаючых з мэтай праверкі ўзору граматнасці; конкурсы і віктарыны на веданне беларускай мовы, літаратуры (“Скарбонка роднай мовы”).

Узделынікі бібліятэчных мерапрыемстваў могуць уздел у дыскусіях аб значэнні пісьменства, гісторыі і культуры беларусаў, круглых сталах, напрыклад, “Беларуская культура і пісьменства: вытокі і традыцыі”, “Друкаванае слова і лічбавыя тэхналогіі: літаратура ў XXI стагоддзі”, “Спадчына Францыска Скарыны” і інш.